

ERSTA
SKÖNDAL
HÖGSKOLA

Institutionen för diakoni,
kyrkomusik och teologi

Teologie kandidatprogrammet
Examensarbete 15 hp
2016
HT
Johanna Häggblom

”Därför att vi inte gärna kan begära något mindre” - kvinnors röster i debatten om kvinnliga präster 1957–1959

Teologie kandidatexamen 180 hp
Handledare: Elisabeth Christiansson
Examinator: Mats J. Hansson

Sammanfattning

Jag har forskat om kvinnors röster i debatten om kvinnliga präster under åren 1957–1959. Detta har gjorts utifrån materialet bestående av tidskrifterna *Svensk kyrkotidning*, *Svensk pastoraltidskrift*, *Vår kyrka*, *Herta* samt Kyrkomötet. Dessa år var debatten intensiv då beslutet om kvinnans tillträde till prästerlig tjänst röstades igenom 1958. Mina frågeställningar var hur kvinnorna är representerade inom respektive materielgrupp, vilka argument kvinnorna framförde, om det i materialet går att urskilja en kvinnlig linje och på vilket sätt man kan urskilja den samt om det sker någon förändring i respektive materielgrupp och/eller i debatten som helhet. Kvinnorna hade som mest utrymme i tidskriften *Hertha* och *Vår kyrka*, dessa två källor presenterade också en mer mångsidig bild av frågan och hade andra inslag än teologiska. Kvinnornas representation i tidskrifterna är relativt stabila under åren 1957–1959, om än på olika sätt. I kyrkomötet ökade deltagandet med två kvinnor till tolv från år 1957 till 1958. Den kvinnliga linje i materialet som helhet vilken går att urskilja är att ingen kvinna var emot att kvinnor skulle arbeta i församlingarna, däremot var vissa mer för den tilltänkta särskilda kvinnliga tjänsten än prästämbetet. Det fanns också olika åsikter om av vilken karaktär frågan om kvinnliga präster var, dvs om den var av politisk, teologisk eller av kvinnoaks/jämställdhetskaraktär. Några av de mest framträdande argumenten för kvinnliga präster var att Jesu apostlaval och Paulus ord om kvinnans ställning i församlingen måste ses utifrån sin historiska kontext och inte som för evigt gällande ord. Några visade på att det i andra länder redan fanns kvinnliga präster och att det fungerade utan att störa vare sig församlingsliv eller ekumeniska samarbeten. Argument förekom om att Svenska kyrkan var på väg att bli romersk-katolsk och några presenterade ett lutherskt synsätt på frågan, vilket torde möjliggöra kvinnliga präster. Många argumenterade emot den oro i församlingarna och kyrkliga splittring som det från nej-sidan hade varnats för, om utfallet skulle bli ja till kvinnliga präster. De menade att det egentligen handlade om manliga prästers oro, inte församlingarnas och folkets, och att en splittring lika väl kunde ske om kyrkomötet röstade nej till kvinnliga präster.

Nya forskningsfrågor:

- På vilket sätt var mötena med kvinnor från andra nordiska länder viktiga och på vilket sätt påverkade de varandra?
- Att göra kvalitativa forskningar kring de mest framträdande kvinnorna i denna debatt
- Hur har åsikternas utvecklats bland kvinnor och kvinnliga teologer sedan beslutet fattades?

Vad hände med de som egentligen hade hoppats på en särskild kvinnlig tjänst?

- På vilket sätt är det faktum att man är kvinna fortfarande en del av brottningen med sin kallelse till att bli präst? Hur har denna utveckling sett ut?

- På vilka grunder vilar åsikten idag om att kvinnliga präster är fel? Vilket ansvar har institutioner och biskopar i denna fråga?

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
1.0 Inledning	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Syfte och frågeställningar.....	10
1.3 Material och metod.....	10
1.4 Forskningsläge.....	11
2.0 Redovisning	11
2.1 Kyrkomötet.....	11
2.2 Svensk kyrkotidning.....	18
2.3 Hertha.....	20
2.4 Svensk pastoraltidskrift.....	30
2.5 Vår kyrka.....	32
3.0 Resultat	37
4.0 Sammanfattning och slutkommentar	40
5.0 Referenser	42

1.0 Inledning

Frågan om kvinnliga präster, eller ”kvinnoprästfrågan” som den också kallats, har varit en lång, avancerad och omtvistad diskussion i Svenska kyrkans historia. Den har tidigare undersökts akademiskt på olika sätt (se s. 8–9) men inte utifrån kvinnors röster i debatten. Syftet i denna uppsats är att undersöka kvinnors röster i debatten utifrån kyrkomötet, kyrklig press samt i en av kvinnorörelsens tidskrifter. Men först kommer här en bakgrund att tecknas.

1.1 Bakgrund

Frågan om kvinnans behörighet till prästerlig tjänst upptogs 1919 från såväl kyrkligt håll som av statsmakterna. Det tillsattes en nämnd som 1920 lade fram den begärda utredningen vid biskopskonferensen. Utredningens uppfattning var att kvinnor skulle kunna prästvigas och ha prästerlig tjänst, men att församlingarna inte skulle ha skyldighet att anställa en kvinna om det var mot församlingens vilja (Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957, s. 8).

Arbetet med frågan fortsatte. En mer ingående behandling gjordes som framlades 1923. Kommittén menade då att kvinnliga präster skulle kunna leda till att gudstjänstlivet fick skadliga konsekvenser, eftersom en kvinnlig präst kunde väcka starka negativa känslor¹:

---

¹ Medlemmarna i kommittén var Emilia Broomé, A. Afzelius, H. Hallén, A. Pers, E. Rohde och M. Staël von Holstein

Skulle de, som i en församling mer eller mindre regelbundet besöka kyrkan, påtvingas en kvinnlig präst, kunde, där känslomotståndet är starkt, för gudstjänstlivet inträda menliga följder. Den kvinnliga prästen skulle väl ha kvar den yttre arbetsformen, men litet eller intet skulle den betyda, när de egentliga betingelserna för hennes arbete saknades (Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957, s. 9)

Kommittén ville utvidga kvinnans arbetsområden i kyrkan och att hon skulle kunna bidra mer än vad hon tidigare kunnat göra. Men en forcerad lösning, som man ansåg att ett generellt bejakande av kvinnliga präster innebar, skulle kunna försvaga och till och med upplösa det kyrkliga livet. Man pekade på att det kunde bli en snedvriden demokrati. Om ett enprästupastorat anställde en kvinnlig präst, innebar det i praktiken att församlingen påtvingades en kvinna:

Härtill kommer, att den svenska kyrkans författning är starkt demokratisk i och därigenom att, efter urgammal tradition, församlingarna i allmänhet själva väljer sina präster. Inskränkningar i denna rätt äro stadgade i gällande prästvals lag, exempelvis genom föreskrifterna att ledig prästerlig befattning skall anslås till ansökan ledig och att förslag skall upprättas. Men det vore uppenbart stridande mot den gällande lagstiftningens anda, om man med tillhjälp av dessa inskränkningar skulle söka påtvinga en församling en kvinnlig präst. Möjligheten därtill bör alltså i den nya lagstiftningen förebyggas (Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957, ss. 9-10).

Kommittén föreslog att kvinnliga präster endast skulle kunna anställas i en församling med två eller flera präster, där minst en var man. Då skulle de församlingsbor som inte önskade kvinnliga präster alltid kunna be om en manlig. Man ansåg också att kvinnliga präster inte skulle kunna finnas inom försvaret eller på anstalter avsedda för män. Men föreslog också att kvinnan i fråga om behörighet att inneha kyrklig tjänst, vilken icke vore att hänföra till prästerlig tjänst, skulle vara likställd mannen. Kommittéförslaget avstyrktes av samtliga domkapitel och av Stockholms stads konsistorium.

1938 blev kvinnliga präster tillåtet i Norge. Samma år kunde man återigen se att frågan om ökning av kvinnlig arbetsinsats i Svenska kyrkan väcktes till liv. Sex kvinnoorganisationer skrev till kungen och bad om att utreda frågan om kvinnliga präster². De skrev med särskilt hänseende till att de inte tyckte att kyrkan skulle skapa ett särskilt kyrkligt ämbete för kvinnor, utan att de önskade rätt även till sakramentsförvaltning (Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957, ss. 10-11). Kvinnoarbetskommittén ansåg att det var onödigt att återigen utreda frågan då det senast gjorts 1923. Man ville däremot få kunskap om hur opinionsläget hade förändrats. Vid 1938 års kyrkomöte väckte biskop Manfred Björkquist en motion om utredande av de frågor som var sammankopplade med inrättandet av en ny

---

² Det framgår inte av källan vilka

kvinnlig tjänst inom Svenska kyrkan³. Det finns anledning att tro att Björkquist vid skrivandet av motionen blivit påverkad av en artikel som Margit Sahlin skrivit för *Vår Lösen* år 1938 med rubriken ”Nytt kvinnligt ämbete i kyrkan?” (Levenskog, 2009, s. 16). Utskottet och kyrkomötet biföll motionen och det begärdes en utredning hos Kungl. Maj:t. Utskottet ansåg att det inte förelåg några principiella skäl mot kvinnliga präster. Tvärtom borde, vad man menade vara, kvinnans särskilda gåvor kunna tas i bruk också i prästämbetet:

Utskottet uttalade att enligt dess uppfattning inga avgörande principskäl kunde anföras, varför icke kvinnan kunde lämnas tillräde till prästämbetet för att här, utföra den gärning i kyrkans tjänst, vartill hennes särskilda gåvor hänvisar henne (Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957, s. 12).

Samtidigt ansåg man att meningsskiljaktigheterna i frågan var så stora att ett bejakande av kvinnliga präster inte skulle gagna kvinnorna. Man ansåg inte heller att diakonatet skulle utvidgas⁴. Därför stannade man vid tanken att inrätta en helt ny särskild kyrklig tjänst för kvinnan:

Härvid sade utskottet sig tänka icke blott på behovet av kvinnliga resesekreterare inom stiftet, kvinnliga själasörjare vid sjukhus, fängelser och uppfostringsanstalter m.m. utan även och framförallt på behovet av dylik kvinnlig hjälp i församlingstjänst, med uppgift att biträda vid ordets förkunnelse, i konfirmationsundervisningen, i själavården, i barn- och ungdomsverksamheten, i bildningsarbetet samt i socialt arbete och arbete för mission (Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957, s. 12).

De sakkunniga anser även att läget inom kvinnovärlden – präglad av å ena sidan det förhållandet, att kyrkans församlings- och gudstjänstliv liksom missions- och föreningsarbetet i stor utsträckning uppbäres av kvinnor, och å andra sidan av en tilltagande sekularisering – gör en ökad kvinnlig insats inom kyrkan påkallad (Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957, s. 15).

Samtidigt som kvinnoprästfrågan diskuterades utredde staten kvinnans behörighet att inneha statstjänst eller annat allmänt uppdrag. När man lagstodgade kvinnans behörighet till statstjänst eller annat allmänt uppdrag 1943 uteslöts frågorna om ett kvinnans tillräde till prästämbetet och frågorna om den nya kvinnliga tjänsten. Departementschefen ansåg att detta var föremål för en särskild utredning (Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957, s. 12).

En man vid namn Johnsson väckte vid 1946 års riksdag en motion där han yrkade att riksdagen formellt skulle begära en omfattande utredning kring kvinnoprästfrågan. Motionen bifölls och lagutskottet svarade:

Utskottet avser det angeläget att den av utskottet förordade utredningen kommer att omfatta frågan om kvinnans tillräde till de kyrkliga ämbeten och tjänster som för närvarande äro undantagna från

---

³ Frågan om den nya kvinnliga tjänsten återkom efter detta upp i en motion av Britta Holmström vid kyrkomötet år 1951 (Levenskog, 2009, s. 16).

⁴ Utvidgningen av diakonatet hade varit ett av Manfred Björkquists förslag i motionen år 1938, för att stärka kvinnans ställning i kyrkan. Inriktningen skulle då vara församlings- och anstaltstjänst och med väsentligen själavårdande och evangelisatoriska uppgifter. De andra två möjligheterna var antingen kvinnligt prästämbete eller en ny kyrklig tjänst för kvinnor med likvärdig utbildning som präster genomgick (Levenskog, 2009, ss. 14-15).

behörighetslagens tillämpningsområde. Utredningen synes därför böra avse frågan om kvinnans behörighet till kyrkliga ämbeten och tjänster över huvud (Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957, s. 13).

Utskottet var medvetet om att man på många håll var negativt inställd till kvinnliga präster, men samtidigt bedömde man att det inte fanns några religiösa principskäl mot att kvinnan skulle kunna vara präst eller ha ett liknande ämbete eller befattning. Den 20 mars samma år begärde riksdagen om utredning av frågan om kvinnans behörighet till kyrkliga ämbeten och tjänster.

De sakkunnigas betänkande år 1950 innehöll förslag till en lag om kvinnans behörighet att inneha prästerlig och annan kyrklig tjänst⁵. Kvinnan skulle således ha lika stor rätt som mannen att prästvigas, men skulle endast kunna ha prästerlig tjänstgöring i en församling där det av minst två präster fanns minst en man. Även i annan kyrklig tjänst skulle kvinnan vara likställd mannen. De sakkunniga undersökte behoven av ökad kvinnlig insats i kyrkans arbete och kom fram till att läget i kyrkan var så att den måste utnyttja alla sina krafter.

Man menade att kyrkan inte hade råd att avvärja kvinnor med utbildning, som skulle kunna göra en insats i såväl förkunnelse som själavård. De sakkunniga menade att tillsättandet av kvinnor skulle leda till större nyansering och rikare register för kyrkan när det kom till att möta olika människor med olika behov (Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957, s. 14). Det kvinnliga könet uppfattades som en resurs:

Visserligen kan man icke som en allmängiltig regel hävda, att kvinnor alltid äro bäst lämpade att öva själavård bland kvinnor och män bland män, och det vore ingalunda lyckligt, om de kvinnliga arbetarnas insats i kyrkan uteslutande tog sikte på kvinnorna. Men i vissa situationer är det lättare för en människa att anförtro sig åt en person av samma kön och man måste räkna med att en kvinnas förkunnelse ofta har större möjligheter än en mans att möta kvinnliga åhörarens behov och förutsättningar (Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957, ss. 14-15).

Vidare menade de sakkunniga att för den kvinnliga ungdomen i församlingen skulle en kvinnlig själavårdare förmodligen vara bättre lämpad än en man. Kvinnan skulle kunna skapa former för ett gemenskapsliv där isolerade kvinnor kunde känna sig hemma. En krävande arbetsuppgift, enligt de sakkunniga, som väntade kvinnorna var att vara lärare för kvinnliga konfirmander. De sakkunniga hänvisade också till kvinnorörelsens krav på jämställdhet vilket låg i linje med den i behörighetslagen fastslagna principen om mäns och kvinnors jämställdhet i fråga om rätten att inneha statstjänst. Jämställdhetsaspekten kunde dock inte vara ensamt

---

⁵ De sakkunniga var T.B Bohlin, E.G.M. Bredberg, H.P. Göransson, H.M. Hallén, C.O. Hartman, D.A.V Helander, E.G.E Junker, M.K Leijon, O.W.M Ledmark, E. Lutteman, E.H Scheutz, E.K.T Sjöberg, T.V Ström och E.S.A. Svedberg.

avgörande, frågan om kvinnliga präster behövde enligt de sakkunniga ses också från kyrkans perspektiv och inte bara samhällets. I det sammanhanget framförde man att kristendomen hävdar mannens och kvinnans religiösa jämställdhet, vilket borde få konsekvenser för synen på kvinnors möjlighet att verka som präster:

För kvinnor med klart positivt kyrkligt intresse är det, fortsätter de sakkunniga, framför allt denna möjlighet till insats inom kyrkan, som ter sig önskvärd: man vill ha rätten att göra en allsidig insats i kyrkans arbete. För enskilda kvinnor kan denna önskan förenas med ett starkt kallelsemedvetande. Man ser som sin livsuppgift en gärning i kyrkans tjänst med de arbetsuppgifter och arbetsmöjligheter, som av gammalt hört prästämbetet till (Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957, ss. 15-16).

Här nämnde de sakkunniga det kyrkan dittills gjort för att tillgodose kvinnans behov och vilja till kyrklig insats. De uppdrag som nämndes var församlingssystrar, diakonissor och kvinnliga missionsarbetare på missionsfälten. Att som kvinna få göra en allsidig insats i det kyrkliga vardagsarbetet i en församling hade alltså inte fram till nu varit möjligt.

Det fördes i kyrkomötet en ingående diskussion kring om man skulle inrätta ett särskilt kvinnligt ämbete som alternativ till kvinnliga präster. De sakkunniga gjorde en omfattande utredning om ”bedömningen av frågan om kvinnan och prästämbetet med hänsyn till kyrkans trohet mot Bibeln”. Deras besked blev att ”Vår kyrkas bundenhet vid Bibeln som norm för kristen tro och kristet liv kan icke ur någon synpunkt anföras som skäl mot kvinnans tillträde till prästämbetet”. Man hävdade gentemot argumentet att kvinnliga präster strider mot den kristna kyrkans tradition, att traditionen i den reformatoriska kristenheten inte är sakrosankt. I opposition mot den romersk-katolska kyrkan hävdade reformatorerna att traditionen inte fick värderas som likvärdig med Skriften som normerande för kyrkan. Detta hade också fastslagits uttryckligen i Uppsala mötes beslut år 1593. Principiella skäl mot kvinnliga präster kunde enligt evangelisk-luthersk syn inte hämtas ur traditionen, menade man. Frågan om kvinnliga präster behövdes därför bedömas som en praktisk lämplighetsfråga. De sakkunniga menade också att ett eventuellt särskilt kvinnligt ämbete med uppgifter som själavård och förkunnelse, men inte sakramentsförvaltning, var att likställa med diakoniarbetet i dess fornkyrkliga utformning (Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957, ss. 16-17).

Det gjordes en studie bland svenska kvinnor som efter år 1909 avlagt teologisk examen samt till landets kvinnliga teologie studerande, där de tillfrågades om de skulle vilja bli präster. Av 102 tillfrågade personer besvarade 79 frågan. 24 svarade ja, 53 svarade nej och 2 svarade blankt. De sakkunniga tolkade utifrån undersökningen att fler kvinnor ville gå in i ett särskilt kvinnligt ämbete än att bli präster, men att bilden skulle se annorlunda ut om kvinnliga präster accepterades av kyrkan (Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957, s. 17).

De sakkunniga angav tre huvudargument emot inrättandet av ett särskilt kvinnligt ämbete:

1. Det skulle kunna komma att uppfattas som ett ämbete lägre ställt än prästämbetet.
2. De tänkta uppgifterna leder till klyvning av arbetsuppgiften, exempelvis att vara lärare till konfirmander men ej ha rätten att konfirmera dem, att få tala evangeliets ord till döende men ej förrätta begravningen eller att få predika i högmässan men ej förrätta altartjänst.
3. Särskilda kvinnliga ämbetsinnehavares utbildning skulle bereda vissa svårigheter.

De sakkunniga avvisade härefter att inrätta ett särskilt kvinnligt ämbete. Om det ändå skulle visa sig önskvärt, efter att prästämbetet öppnas för kvinnor, skulle de inte ha några erinringar emot det.

De sakkunniga föreslog en begränsning i kvinnlig prästs behörighet, att hon endast skulle kunna inneha tjänst där det redan fanns minst en manlig präst. Det skulle då finnas ca 300 församlingar där kvinnor kunde tjänstgöra. De sakkunniga framförde även att kvinnlig prästs äktenskap inte skulle påverka hennes behörighet och att det vore onödigt med särskilt klädedräkt för kvinnliga präster. Slutligen framfördes att de sakkunnigas förslag inte var enhälligt (Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957, ss. 20-22).

De mest framträdande argumenten som användes i kyrkomötena 1957 och 1958 var:

Att kvinnliga präster bröt trohet mot skriften, det vill säga principiella skäl. Det fanns de som argumenterade emot på grund av praktiska skäl såsom att inrättandet av kvinnliga präster skulle leda till en splittring inom Svenska kyrkan eller att det skulle bli ett massivt antal utträden. Vissa hävdade att det redan fanns en tjänst anpassad för kvinnor, diakonin, och/eller att man skulle utveckla och inrätta en ny kvinnlig tjänst. Kvinnans särskilda egenskaper nämndes som argument emot, man ansåg att dessa inte lämpade sig i prästämbetet men kunde vara bra i andra sammanhang med andra uppgifter. Att utöva själavård sågs nödvändigtvis inte som ett hinder för en kvinna, däremot att förvalta sakrament. Även huruvida en kvinna kunde predika eller inte var omtvistat. Att mannens och kvinnans ställning var för evigt givna i skapelseordningen togs också upp. Några hävdade, ibland med bakgrund av undersökningar, att kvinnorna själva inte ville bli präster. Det fanns även en sorts omtanke om ”kvinnans bästa” i att inte tillåta henne att bli präst. Om hon inte, efter vigning, skulle accepteras som präst av församlingen kunde detta leda till tvivel på hennes egen kallelse. Det skulle även vara svårt för en kvinnlig präst att vara medveten om att Guds ord stod emot henne.

Samvetsklausulen var något man hävdade för sin egen del, både till skydd för manliga präster och biskopar. Ingen som hade svårt att samarbeta med kvinnliga präster skulle tvingas till det, och biskoparna skulle inte tvingas prästviga kvinnor mot sin vilja.

Att Svenska kyrkan var en luthersk kyrka skapade också utrymme för argument av olika slag, främst vad gällde den lutherska synen på ordet och ämbetet. Det handlade både om den luthersk-kyrkliga bibliska traditionen och om vad Martin Luther själv tyckte/skulle ha tyckt. Martin Luthers uppskattning av Paulus ord om att kvinnan ska tala i församlingen utgjorde en stor del av argumenten emot kvinnliga präster. Paulus diskuterades överlag och de som argumenterade emot kvinnliga präster menade ofta att Paulus inte ska förstås som beroende av sin kontext, utan att bibelordet som alla andra bibelord var för evigt gällande. Detsamma gällde diskussionen om Jesus och främst Jesus val av apostlar som endast var män, vilket då skulle tolkas som att endast män kunde bli präster.

Det argumenterades kring att frågan om kvinnor som präster egentligen var av politisk karaktär och att staten mer eller mindre tvingade kyrkan till att fatta beslutet om kvinnliga präster. Många hävdade i samband med detta att tiden inte var inne för att fatta denna typ av beslut (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957 - Nr 5) (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1958 - Nr 4).

I kyrkomötet 1957 röstade man emot lagförslaget. Resultatet blev 62 ja till bifall till särskilda utskottets hemställan i betänkande nr 1, och 36 nej (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957 - Nr 5, s. 138). Vidare röstade man om de olika motiveringarna och den som godkändes var biskop Ljungbergs motivering:

Den nu aktuella frågan om kvinnans behörighet till prästerlig tjänst kan enligt kyrkomötets mening icke besvaras annat än med utgångspunkt från nya testamentet. Nya testamentet ger i frälsningsfrågor och trons övriga huvudfrågor giltiga besked för alla tider. Av annan art är frågan huruvida och i vilken omfattning nya testamentets förordningar för de första kristna församlingarna kan anses ha en för all framtid förpliktande innebörd. Till denna grupp av frågor hör den om prästämbetets utgestaltung. Det synes därför kyrkomötet vara angeläget att beslut som binder den kommande utvecklingen icke fattas, förrän man inom kyrkan vunnit större enighet och klarhet beträffande utformningen av prästämbetet. Värdefullt synes i detta sammanhang vara att hela frågekomplexet blir belyst, helst i allmänkyrkligt sammanhang. Ett organ hänföres finnes i Kyrkornas världsråd. Kyrkomötet kan därför icke anse det rådligt att genom bifall till Kungl. Maj:ts förslag taga avgörande ställning till frågan (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957 - Nr 5, s. 139).

Ett flertal reserverade sig emot denna motivering. (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957 - Nr 5, ss. 141-142).

Frågan togs upp igen vid 1958 års kyrkomöte, återigen med anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med lagförslag och de väckta motionerna i ämnet. Lagförslaget bejakades denna gång. Lagen skulle träda i kraft 1 januari 1959 (Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1958, s. 1).

1.2 Syfte och Frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur de kvinnliga rösterna i frågan om kvinnors tillträde till prästämbetet löd och fick utrymme i debatten i kyrkomötet, kyrklig press samt kvinnorörelsens tidskrifter. Jag vill med denna undersökning ge ett bidrag till kunskapen om debatten om kvinnliga präster i det skarpa läget 1957–1959, genom att fokusera på kvinnornas roll.

Mina frågeställningar är följande:

Hur är kvinnor representerade inom respektive materielgrupp?

Vilka argument framför kvinnorna?

Går det att generellt i materialet urskilja ”en kvinnlig linje” och på vilket sätt kan man urskilja den?

Sker någon förändring över tid i respektive materielgrupp och/eller i debatten som helhet?

1.3 Material och Metod

För att uppfylla mitt syfte och besvara mina frågeställningar har jag som material använt mig av Kyrkomötesprotokoll från 1957 och 1958. Jag har även tittat på tre kyrkliga tidskrifter, *Svensk kyrkotidning*, *Svensk pastoraltidskrift* och *Vår kyrka* 1957–1959. Jag har även gått igenom Fredrika-Bremer-Förbundets tidning *Hertha* år 1957–1959.

Kyrkomötet är relevant då kyrkomötet, förutom riksdagen, var det centrala beslutande organet i Svenska kyrkan och de som så småningom fattade beslutet. *Svensk kyrkotidning*, *Vår kyrka* och *Svensk pastoraltidskrift* var forum för debatt i kyrkliga frågor, och *Hertha* ett språkrör för kvinnorörelsen som riktade sig till kvinnor. Årtalen representerar debattens slutskede 1957–1958. Jag gick även igenom materialet från 1959 av tidskrifterna för att se vad som skrevs när beslutet om kvinnliga präster hade fattats och hur detta hade landat.

Jag har systematiskt gått igenom materialet och arbetet med jämförande textstudium av kyrkomötenas protokoll, bihang till protokoll samt tidskrifterna. Dessa har tillsammans varit utgångspunkten. Denna uppsats är skriven utifrån dessa dokument med syfte att skildra de kvinnliga rösterna i debatten och hur de fick utrymme i de olika tidskrifterna samt kyrkomötet. Dessa material har tidigare inte undersökts utifrån detta syfte. Från materialet har jag valt ut de röster som direkt kommer från kvinnor och från de män som tagit upp eller citerat kvinnliga röster som på något sätt berörde debatten om kvinnliga präster.

Ett metodproblem är att könsidentiteten inte alltid framkommer av källmaterialet då artiklar och anföranden ibland endast är undertecknade med initialer.

1.4 Forskningsläge

Yngve Levenskog presenterar i *Den långa vägen. Diakonifrågorna i kyrkomötet 1938–1999* (2009) hur frågorna och debatten om diakoni och diakonatet i kyrkan sett ut. Detta gör hand bland annat med utgångspunkt i kyrkomötet och tar i samband med detta upp frågan om kvinnliga präster och den särskilda tjänsten. Dag Sandahls *Kyrklig splittring* (1993) utgick från huruvida det finns modeller som fungerar för att hantera kyrklig splittring och kyrkosplittring. Fokus ligger vid frågan om kvinnliga präster och det som hör till. Han presenterar sedan fem modeller. Hur det politiska läget såg ut och genomsyrade kvinnoprästdebatten presenterar Bernt Ralfnert i sin avhandling *Kvinnoprästdebatten i Sverige i perspektivet kyrka-stat* (1988). Brita Stendahl gjorde en studie i hur kvinnan mottagits i prästämbetet i Svenska kyrkan. Hon intervjuade i den Bo Giertz, Ingmar Ström och Olov Hartman och ställde frågor kring vad man gjort för de nyvigda kvinnliga prästerna, hur de uppfattat kyrkomötena 1957–1958, om samvetsklausulen och om hur diakonissorna står i relation till kvinnliga präster. Hon intervjuade även Margit Sahlin, Elisabeth Olander och Else Orstadius vilka var de tre första kvinnorna att vigas till präster i Svenska kyrkan, vilka hon ställde frågor till utifrån deras prästvigningar. Med utgångspunkt i detta redogör hon för prästens ändrade roll, argument och beslut, synen på jämlikhet och ekumenik. Detta presenterades i *Traditionens makt: kvinnan och prästämbetet i Svenska kyrkan* (1985). Ett annat viktigt bidrag till ämnet är Tord Simonssons *Kyrkomötet argumenterar. Kritisk analys av argumenttyper i diskussionerna vid 1957 och 1958 års kyrkomöten om "Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst"* (1963). I denna går han igenom kyrkomötena 1957 och 1958 och dess argument. Han går in på de teologiska och filologiska bakgrunderna till argumenten såsom ”kyrkans bästa”, oro, splittring, traditionen och Jesus och Paulus och problematiserar bibelsyn och kyrkosyn. Jag har sökt på databaserna Academic Search och ATLA religionsdatabas med ord som ”kvinnoprästfrågan” och ”kvinnliga präster” utan vidare lycka. På databasen SwePub fann jag Mats Aldéns doktorsavhandling *Samvete och samvetsfrihet: en analys av samvetskonflikter i det svenska samhället och av begreppen samvete och samvetsfrihet* (2002) där han tar upp kvinnliga präster som ett exempel på en samvetskonflikt och relaterar till samvetsklausulen.

2.0 Redovisning

Nedan kommer varje källa att redovisas var för sig med en delslutsats i slutet.

2.1 Kyrkomötet

Frågan om kvinnliga präster diskuterades den 1–2 oktober under Kyrkomötet 1957. Detta med

anledning av dels de sakkunnigas förslag, samt Kungl. Maj:ts lagförslag om kvinnans behörighet prästerlig tjänst. Lagen skulle träda i kraft 1 juli 1958. Endast två kvinnor hade ombudsfullmakter och yttrade sig under kyrkomötet 1957⁶. De andra kvinnliga rösterna som hördes var de remissvar på de sakkunnigas förslag som getts inför kyrkomötet, vilka redovisas i bihanget till allmänna kyrkomötets protokoll 1957. Där angavs bland annat att alla i ärendet hörda politiska kvinnoföreningar tillstyrkte vilket även de hörda opolitiska kvinnoföreningarna gjorde, med undantag av kyrkliga kvinnorådet (Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957).

Ledamot Junker menade att frågan om kvinnliga präster genom Kungl. Maj:ts proposition kan ses som en begäran från kristna medborgare i ett kristet land, om att fler ska få ta ansvaret inför hela folket och bevisa sig vara Guds ords tjänare. Hon höll således inte med om den ”oro i församlingarna” som man förutspådde skulle ske i samband med inrättandet av kvinnliga präster. Hon hänvisade till att remissutlåtandena visat att 79 av 119 församlingar ansåg att kvinnor skulle kunna vigas till präster. Junker menade att ”oron i kyrkan” till största delen handlade om en oro bland kyrkans präster och inte bland församlingsmedlemmarna. Det fanns också ett cirkelresonemang, menade hon, i att ”oron” refererade till *manliga prästers* oro:

Att så är fallet har också blivit alltför tydligt sedan ett par av kyrkans ledande män genom en logisk kullerbytta ställt sig solidariska med denna undanlidande oro. Själva hävdar de i princip sina samvetens frihet, men förklarar sig samtidigt så beroende – något annat ord finns inte här att välja på – av en särskild grupp inom kyrkan, att deras samveten i praktiken är bundna (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957 - Nr 5, s. 26).

Vidare hänvisade hon till religionsfrihetslagen som givit medborgarna frihet att välja men också lett till allvarlig självprövning. Hon menade att kyrkans medlemmar inte ansåg att kvinnliga präster var problemet, utan argumenten emot som hade blivit svåra att utvärda. Folkkyrkotanken går hand i hand med att evangelium predikas på alla språk, även kvinnors:

Jag behöver i denna församling inte påminna om vad kvinnor betytt och betyder i de svenska kyrkoförsamlingarna. Deras insats utgör ett stycke kyrkohistoria, så god som någon annan (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957 - Nr 5, ss. 26-27).

Junker beskrev hur en präst lett Fredrika Bremer till tro genom att säga: ”Vet du inte att kvinnans emancipation, hennes frigörelse, ligger i evangeliet självt? Var därför lugn när du arbetar för Din sak”. Junker anförde också att om varje enskilt bibelord vore bindande så bröt varje söndagsskollärarinna och varje kvinnlig kristendomslärare mot Paulus ord om att kvinnan ”ska tåga i församlingen” som tagits upp av flertalet av motståndarna. Vidare

---

⁶ Dessa var Anna Alfhilda Wohlfart från Västerås stift och Eva Gunilla Elisabeth Junker från Stockholms stift

ifrågasatte hon förslaget om ett särskilt kvinnligt ämbete och att det redan fanns nog för kvinnan att bidra med i andra uppgifter än prästämbetet:

Det har här idag - nu senast av biskop Cullberg, utskottets ordförande – förts ungefär följande resonemang: >>Varför begära just ämbetet, prästämbetet? Finns det inte utanför detta tillräckligt mycket arbete som väntar? Är det inte nog och övernog för en kristen att veta sig kallad till det allmänna prästadömet? Det är till både präst och lekman som det är sagt att man ska vara en Kristus för sin nästa. >> Det har också antytts att det vore mera effektivt – mera kristet har man väl i diskussionen någon gång menat – och mera klädsamt för oss kvinnor att begära ett lägre ämbete (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957 - Nr 5, s. 27).

Det centrala i kyrkan är ord och sakrament. Det kan inte jämföras med andra uppgifter. Hon avslutade:

Jag ska svara på frågan, varför vi kvinnor begär det hela och fulla prästämbetet: Därför att vi inte gärna kan begära något mindre! En skilsmässa på konstlad väg mellan Ordet och sakramenten vore ett oting i vår kyrka. Det säger den augsburgska bekännelsen, och det säges ofta på nytt och på många olika sätt (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957 - Nr 5, s. 28).

I polemik med biskop Nygren anförde även ledamot Junker att man i Augsburgska bekännelsen kunde finna det som konstituerar kyrkan. I den sjunde artikeln står det att kyrkan är ”de heligas samfund, där evangelium rätt förkunnas och sakramenten rätt förvaltas”, och hon undrade om detta skulle tillintetgöras om det var en kvinnlig ämbetsinnehavare som förvaltade dessa uppgifter. Hon kopplade detta till situationen i Danmark där kvinnliga präster redan tilläts och frågade om kyrkans konstitution hade utplånats där, vilket den inte hade gjort. På detta svarade biskop Nygren att han menat att kyrkan inte bör anpassa sig efter borgerliga förhållanden (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957 - Nr 5, ss. 131-132).

Åke Hassler anförde att majoriteten av de kvinnliga teologie studerandena intog en negativ inställning till prästämbetets öppnande för kvinnor, och hänvisade till att pressen velat förklara det med att ”studentskorna inte vågar trotsa en kompakt opinion med deras lärare i spetsen”. Han menade däremot att den svenska ungdomen inte var lättskrämd. Någon kompakt opinion fanns inte. Kvinnliga teologistudenter framstod som överambitiösa och omogna vad gällde mäns vilja och tycken, vilket framstod som ett skäl att inte öppna prästämbetet för dem:

Hur som helst måste jag säga, att dessa studentskor knappast kan vara mogna för prästämbetet. De har en bra bit kvar på vägen till andlig frigörelse (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957 - Nr 5, s. 34).

Ledamot Andersson framförde att de fromma kvinnor som fanns bland de bibel- och bekännelseetrogna kyrkfolket inte önskade kvinnliga präster, eftersom de ansåg det strida mot Guds ord (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957 - Nr 5, ss. 59-60).

Ledamot Wohlfahrt menade att den påstådda opinionsyttring kvinnoorganisationerna stod för, som sagts utgöra 800 000 kvinnor, var missvisande eftersom inte alla yttrat sig. Själv var hon en av de två kvinnor som var med i kyrkomötet. Hennes inställning var att den efterfrågade kvinnliga arbetsinsatsen inte skulle lösas med införandet av kvinnliga präster. Hon förespråkade i stället den tänkta nya kvinnliga tjänsten. Kvinnan skulle inte, menade hon, bli en perfekt kopia av mannen (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957 - Nr 5, ss. 81-83).

Biskop Danell menade att det var högst angeläget att den nya kvinnliga tjänsten tillkom, och hänvisade till 26 kvinnliga teologer vid Uppsala Universitet som inte ville bli präster (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957 - Nr 5, ss. 86-87).

Ledamot Rubbestad menade att det var få kvinnor som ville ha kvinnliga präster och att kvinnor ”tycker bättre om de manliga”. Kvinnor känner sig, menade han, svaga till sinnet och vill ha en ”stark människa att ty sig till”. Han hänvisade också till att tre fjärdedelar av de kvinnliga teologerna vid Uppsala universitet inte vill inneha prästerligt ämbete eftersom de ansåg det strida mot den evangeliska läran (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957 - Nr 5, ss. 99-102).

Ledamot af Sillén vittnade däremot om att många av de teologiskt utbildade kvinnor han träffat önskade kvinnans tillträde till prästämbetet (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1957 - Nr 5, s. 113).

Inför 1958 års kyrkomöte hade några motioner väckts. Den ena var nr 32 av ledamot Corell med flera, som yrkade att kyrkomötet inte skulle bifalla lagförslaget. Motion nr 33 av biskop Nygren med flera, hemställde att kyrkomötet inte kände att det kunde godkänna lagförslaget, men att de inte motsatte sig att regeringsformen §28 tredje stycket skulle upphävas⁷. En tredje motion var nr 38 av herr Staxäng med flera som hemställde att kyrkomötet skulle besluta att inte godkänna lagförslaget. Utskottet hemställde att kyrkomötet skulle, med avslag på de tre motionerna, skriva till Kungl. Maj:ts och förklara att kyrkomötet godkände det angivna lagförslaget om kvinnans behörighet till prästerlig tjänst. Ett flertal reserverade sig mot detta. Vid detta kyrkomöte fanns fler tolv kvinnor representerade och dessutom från fler stift än vid 1957⁸. Dock var det inte alla som yttrade sig.

---

⁷ Enligt regeringsformen §28 första stycket ägde kungen att i stadsrådet utnämna och befordra svenska medborgare till alla ämbeten och tjänster som var av den egenskapen att kungens fullmakter utfärdar. Det stod i det tredje stycket att detta var med undantaget att kvinnor inte får utnämnas till prästtjänst.

⁸ Dessa var Anna Elisabeth Edmar från Linköpings stift, Elisabet Valborg och Karin Marianne Wilhelmina Arfwidsson från Skara stift, Anna Birgit Herrström från Strängnäs stift, Märta Lovisa Dahl-Gisslar från Västerås

Ledamot Junker menade att det nu stod klart att ekumeniken inte utgjorde något hinder. Hon tog även upp det i reservationen skrivna om de religiösa symbolerna, att det vid nattvarden krävs en man för att det ska bli en helig måltid. Junker anförde att det centrala är att nattvarens instiftande sker i ”anda och sanning”⁹. Hon menade även att de splittringar man i kyrkan oroar sig för i själva verket är av politisk art. Men kyrkan är inte, betonade hon, ett politiskt parti. Kyrkan ska följa den som varken har parti eller anhängare, bara lärjungar och vänner. Vidare menar hon att aposteln Paulus blivit för lite citerad, och talade om bibelcitatet ”bokstaven dödar, anden gör den levande” samt ”guds ord bär icke bojar”. Hon yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag och utskottets hemställan (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1958 - Nr 4, ss. 51-54).

Ledamot Edmar kritiserade biskop Nygren som uttryckt att den hermeneutiska frågan om kvinnliga präster inte är ställd på allvar. Han hade konstaterat en teologisk primitivitet i de begrepp och distinktioner man använde sig av för att komma tillrätta med frågan, samt att han ansåg att kyrkan behövde mer tid. Edmar hänvisade till Professor Rohde som redan 1921 frågat sina kvinnliga teologer om de önskade att bli präster. Hon hänvisade även till biskop Bohlin och sade att han engagerat sig i frågan. Behovet av kvinnliga präster fanns menade hon, framförallt bland ungdomar och i hemmen, och kvinnan står nära de livsproblem som finns där. De ord som yttrats om hur viktig kvinnan är i kyrkan utanför prästtjänsten, blev man enligt henne som kvinna ledsen över att höra då de är uttjatade. Hon vittnade även om möten med kvinnliga präster i internationella sammanhang som inte kände igen beskrivningen av känslan att deras kallelse var en olydnad mot Gud. Edmar sade även att hon inte var oroad över de unga manliga teologer som hävdade samvetsnöd kring kvinnliga präster eftersom det är lätt att skapa opinion bland just ungdomar, och dessutom skulle de troligtvis vara benägna att ändra uppfattning senare i livet. Hon yrkade bifall till utskottets tillstyrkande av Kungl. Maj:ts skrivelse och avslutade med att beskriva mannens och kvinnans jämlika och ömsesidiga roller i skapelsen:

Men, som det så vackert står på bibelns första blad: när Gud skapade människan till sin avbild, skapade han henne till man och kvinna. Det behövs på alla områden ett samspel mellan man och kvinna för att Guds avbild skall komma till sin rätt. Så behövs också inom kyrkan mans och kvinnas gärning, krafter, tunga, händer, fötter och tid för att Gud och hans evangelium skall bli förkunnade.” (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1958 - Nr 4, s. 63).

---

stift, Barbro Maria Hultman från Växjö stift, Britta Holmström, Ester Katarina Arfwedson och Anna Elvira Ronnebeck från Lunds stift, Eva Gunilla Elisabeth Junker, Karin Gudrun Linnéa Danielson och Ulla Ebba Catharina Lidman-Frostenson från Stockholms stift.

⁹ Reservation nr 1 av biskop Giertz, Ove Hassler, biskop Malmeström, Lampers och Axel B. Svensson (Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1958, ss. 22-28)

Ledamot Lidman-Frostenson ansåg att det inte bara var upp till teologer eller att endast teologer hade rätten att bedöma denna fråga utifrån en helhetssyn. Hon menade att det inte endast var bibelsynen som gjorde att vissa var emot kvinnliga präster, utan även aspekten av den gammaltestamentliga föreställningen om kvinnans orenhet och synd, särskilt efter barnafödandet av ett flickebarn som det skrivs om i bibeln (3 Mosebok kapitel 12 vers 3). Hon tog även upp heliga Birgitta i förhållande till kallelsetanken, och sade att ärkebiskop Brilioth sagt att ”Vår svenska kyrka är Ansgars, Eskils och Birgittas kyrka.” Detta menade hon var ett tecken på att kyrkans tillblivelse har moment som stammar från Birgitta, en kvinna. Vidare menade hon att det är Gud som utrustar och kallar och att det fanns kvinnor som fått kallelsen, och att människan inte kunde sätta gränser för den. Hon yrkade bifall till utskottets förslag (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1958 - Nr 4, ss. 67-69).

Ledamot Johansson indikerade i sitt anförande att Jesus skulle ha tolkat motståndet mot kvinnliga präster som fariseism. Något hon menade förekom både i Svenska kyrkan och i frikyrkan:

När Jesus för snart två tusen år sedan började sin frälsningsgärning, fick han kämpa hårdast mot skriftlärda och fariseer, och jag kan inte hjälpa, att jag har frågat mig, hur skulle vi ta emot honom om han kom tillbaka i dag till vår jord, skulle inte förhållandet bli enahanda? (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1958 - Nr 4, s. 70).

Hon menade att de skriftlärda kunde ses som de motsvarande skriftlärda i kyrkan idag. Om kyrkomötet skulle biträda en riktning företrädd av reservanterna så skulle det resultera i att kyrkan gick mot isolering, och kyrkan skulle bli en hemvist för de så kallade renläriga – en exklusiv församling. Hon yrkade bifall till särskilda utskottets betänkande (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1958 - Nr 4, ss. 69-70).

Ledamot Arfwedson pekade på att kvinnan nu tagits i anspråk i samhället där hon på flera områden än de som har med hemmet att göra blivit prövad och funnen lämplig. Män och kvinnor bygger tillsammans upp dagens och morgondagens samhälle, och så borde det även vara i kyrkan:

Vi pekar på att detta samhälle formats efter kristna principer. Inför detta frågar man: >>är kyrkan, kyrkans liv och kyrkans uppgifter, när det gäller den enskilda människan, med i det sammanhanget?<< >>Ja, men i begränsad mån<<, blir svaret, >>ty här måste en kvinna, som önskar göra en insats, hålla sig inom strängt och snävt uppdragna gränser<<” (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1958 - Nr 4, s. 71).

Män och kvinnor måste på alla områden hjälpas åt att komma till en lycklig lösning. Om en kvinna vill vigas till denna tjänst måste kyrkan tacksamt ta emot hennes tjänst, sade hon. Hon anslöt sig till utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts förslag (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1958 - Nr 4, ss. 71-72).

Ledamot Danielson menade att hon representerade en kristen vardagsmänniska då hon inte var utbildad teolog, men hade erfarenhet av både kyrkofullmäktige och kyrkoråd. Hon framförde att om hon känt sig kallad hade hon behövt övergå till den frikyrkliga rörelsen, och att det vore orimligt utifrån det hon lärt sig om vad kyrkan är – både mäns och kvinnors egendom. Hon menade att ett nej till kvinnliga präster skulle strida mot den allmänna demokratiska uppfattningen. Hon frågade sig om det inte var samma bibel som och tro som gällde i Danmark, där kvinnor redan tilläts att bli präster. Hon röstade för utskottets förslag (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1958 - Nr 4, ss. 79-81).

Ledamot Ronnebäck riktade kritik mot biskop Giertz, som hon uppfattade hade kränkt lekmanafolket genom att fråga hur de kunde våga ta ställning i denna fråga. Hon uppfattade det som att han sade till dem att de inte förstod, och att de måste överlåta åt andra att tänka åt dem. Denna inställning menade hon skulle leda till en prästkyrka, en påvekyrka med en ofelbar auktoritet. Hon yrkade bifall till Kungl. Maj:ts skrivelse och utskottets hemställan (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1958 - Nr 4, ss. 83-86).

Ledamot Holmström höll ett anförande om att Kristi kyrka är ett brännglas för evighetens och kärlekens strålning in i människors hjärtan. Under detta brännglas upphör varje kamp mot ens meningsmotståndare och Guds ord träder istället in med helande, läkande och förenande kraft och på så sätt blir vi människor ett. Hon anslöt sig till utskottets hemställan (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1958 - Nr 4, ss. 92-93).

Först röstades om utskottets hemställan, där skulle biskop Giertz reservation vinna om ett nej blev majoritet. 69 röstade ja till utskottets hemställan och 29 röstade nej. Kyrkomötet hade således bifallit utskottets hemställan (Allmänna Kyrkomötets Protokoll, 1958 - Nr 4, s. 153).

Delslutsats Kyrkomötet:

Under kyrkomötet 1957 var det endast två kvinnor som höll anföranden. Under kyrkomötet 1958 fick fler kvinnor yttra sig, och i jämförelse med år 1957 var det en relativt stor ökning av kvinnliga röster. Det fanns ingen kvinnlig linje i kyrkomötet, även om majoriteten var för kvinnliga präster. De kvinnor som var emot var dock inte främmande för att kvinnor arbetade inom andra områden i kyrkan, såsom exempelvis den tilltänkta särskilda tjänsten.

Något som tydligt kan urskiljas är att de som var för, åberopade samma argument som motståndarna använde, fast med motsatta ingångar. Exempelvis att kvinnliga präster var en nödvändighet just av praktiska skäl, eftersom om man inte tillät kvinnliga präster kunde detta leda till splittring inom kyrkan eller leda till en prästkyrka (Johansson, Ronnebäck), att man

visst kunde finna argument i bekännelseskriterierna (Junker), att det inte behövs en man vid nattvarden (Junker), att Jesus själv velat ha kvinnliga präster (Johansson) och att det inte alls skulle utmana de ekumeniska samarbetena (Junker). Flertalet var kritiska mot att frågan blivit en fråga endast för teologer och menade att även lekmännens röst måste få höras (Lidman-Frostenson, Danielson, Ronnebäck, Junker). Några män argumenterade emot kvinnliga präster med hjälp av kvinnliga röster, exempelvis att kvinnorna själva inte vill bli eller ha kvinnliga präster (Hassler, Andersson, Rubbestad), något som argumenterades emot (Edmar, af Sillén). Den nya tilltänkta kvinnliga tjänsten var ett bättre alternativ än prästtjänsten (Danell, Wohlfart). Några pekade på att kvinnliga präster fungerade bra i Danmark och således borde fungera bra även i Sverige utan vidare katastrofer (Junker, Danielsson). Många var kritiska till de uttalanden som gjorts om lekmännens roll i frågan, och man hävdade att det var av vikt att det inte endast var teologer och präster som skulle bedöma frågan (Lidman-Frostenson, Ronnebäck).

2.2 Svensk kyrkotidning

Svensk kyrkotidning som sådan tog ingen särskild ställning för eller emot kvinnliga präster. Både sidorna fanns representerade. De kvinnliga rösterna var dock få.

Nedan följer två utdrag ur artiklar skrivna utifrån boken *Annorlunda* (1957), en bok skriven av Magda Wollter, som handlade om hennes tankar kring kvinnliga präster och andra kvinnofrågor inom kyrkan. Lars Thunberg medgav att han skämdes som man och präst efter att ha läst boken. Han skrev att det var befriande att Wollter valt att fokusera på det positiva och inte det negativa, men poängterade samtidigt att frågan är inflammerad och att missförstånd och misstänksamhet ofta präglade umgänget mellan män och kvinnor i Svenska kyrkan. Han ansåg dock att skulden var männens:

Och här ligger skulden i utomordentligt hög grad på prästernas och männens sida. Ty vi har inte välkomnat den differentierade tjänsten i vår kyrka. Vi har hållit på det privilegiet och positionen – och då har vi på intet sätt varit evangelium trogna” (Thunberg, 1957, s. 354).

Axel Hambraeus, som var positivt inställd till kvinnliga präster, skrev en artikel dels utifrån kvinnliga röster, något som inte var helt vanligt. Han hade inspirerats av boken *Kvinnliga präster jorden runt* (1957) skriven av Märta Tamm-Götlind. Han ansåg att Tamm-Götlind genom boken visat att traditionen kan brytas och att den redan hade brutits. Han citerade Jeremia kapitel 31 vers 22 där det i 1917 års översättning stod: ”Se, Herren vill skapa något nytt i landet: det bliver nu kvinnan som tager mannen i sitt beskär”. Hambraeus citerade även Ester Lutteman, och menade att kvinnoprästfrågan egentligen är en kallelsefråga och att

frågan skulle lösa sig av sig själv när man såg tecken på kallelsen till ett kvinnligt prästämbete. Kallelsen var det innersta motivet och det avgörande argumentet i frågan:

”Och Fru Ester Lutteman skriver i Hertha om kallelsen: >>Jag hör till dem som för mer än 30 år sedan i samma mån som diskussionen om kvinnliga präster först blev aktuell i Sverige fick detta märkvärdiga, som kallas en *kallelse*. Vad det innebär, vet endast de människor, som har stått i denna situation. Hela livet tvingas in i ett nytt perspektiv>> (Hambraeus, 1957).

Det skrevs om ett uttalande från kyrkliga kvinnorådet som gjorts i opinionsyttringen inför kyrkomötet. Deras positiva inställning hade varit förvånande då kyrkliga kvinnorådet främst arbetat för inrättandet av nya kvinnliga tjänster. Trots detta hade alltså några ledamöter varit för kvinnliga präster och påpekat sitt avstånd mot den oevangeliska syn som framkommit i debatten (1957, s. 651).

Inte heller under 1958 hade kvinnor något större forum i *Svensk kyrkotidning*, men det skrevs om debatten som föregick. *Svensk kyrkotidning* kommenterade några av de remisskrivelser som gjordes från den kyrkliga kvinnovärlden:

”Svenska Kvinnors Missionsförening anser sig i huvudfrågan om troheten mot skriften kunna säga, att intet principiellt hinder föreligger för kvinnans tillträde till prästämbetet. Föreningen avvisar den syn på ämbetet, för vilken prästen vid nattvardsfirandet i exklusiv mening representerar Kristus och av denna anledning måste vara man. En uppdelning av prästämbetets funktioner, så att kvinnan väl skulle betros med att förkunna evangelium men ej med liturgiska uppgifter, kan föreningen därför inte rekommendera. Frågan bör också avgöras utan beroendeförhållande till mellankyrkliga faktorer. Prästerliga specialtjänster är nödvändiga för skilda uppgifter, varför föreningen förordar en kompletterande lagstiftning, dock utan särskilt hänsynstagande till kvinnors särskilda kvalifikationer. Med stor bestämdhet tillbakavisas varje förslag om att civilstånd skulle vara ett avgörande för ämbetsutövningen som präst.” (Josefson & Svantesson, 1958)

Föreningen framhöll även att det fanns en klyfta mellan präster och lekmän, och ville inte att denna klyfta skulle öka. Vidare skrevs om kyrkliga kvinnorådets uttalande om att det verkligen var angeläget att begrunda vad verklig trohet mot Guds Ord innebär. De framhöll evangeliets sprängkraft. De ansåg det orimligt att alla kyrkor skulle komma fram till ett gemensamt beslut, genom exempelvis Kyrkornas Världsråd. Det var upp till var och en av kyrkorna att ansvara för utgestaltningen av ämbetet utifrån sina egna förutsättningar. De ansåg även att det inte fanns anledning till oro utifall kvinnlig präst på grund av äktenskapliga förhållanden behövde avstå från prästtjänsten under kortare eller längre tid (Josefson & Svantesson, 1958, s. 291).

Harald Sahlin skrev i sin artikel ”en kvinnlig apostel i N.T.” om ett utdrag ur Margit Sahlins bok ”Ordets tjänst i en förändrad värld”. Utdraget handlade om hennes uppfattning att Junias i Paulus ord i Romarbrevet kapitel 16 vers 7 var en kvinna, något som Harald Sahlin både filologiskt och sakligt sett höll med om. Kyrkofadern Chrystostomus hade även skrivit om

Junias som en kvinna. Således finns en kvinnlig apostel i NT och detta menade han var av yttersta betydelse när det kom till frågan om kvinnliga präster (Sahlin, 1959).

Delslutsats Svensk kyrkotidning:

Under dessa år skrev inte kvinnorna i denna tidskrift angående denna debatt. Ingen ökning av kvinnliga röster finns under dessa år. Debatten pågick dock bland männen och de kvinnliga röster som kommer fram är på grund av de män som skrev om och citerade vissa kvinnors röster i debatten. Dock fanns båda sidorna av kvinnoprästfrågan representerade, tidskriften som sådan hade ingen tydlig åsikt i frågan.

I det följande kommer resultatet av undersökningen av Fredrika Bremer rörelsens tidning Herta att presenteras

2.3 Hertha

Ulla-Britta Camén, teologie kandidat och filosofie kandidat, skrev en artikel om kvinnan och Svenska kyrkan. Under 1956 hade en artikelserie förekommit där man skrev om kvinnans ställning inom olika kristna samfund, bland annat katolska kyrkan och kväkarna (Vallqvist, 1956 - nr 2) (Fogelklou, 1956 - nr 4), vilken fortsatte under 1957. I denna artikel gick Camén igenom kvinnans ställning i den evangeliska kyrkan med fokus på Svenska kyrkan. Hon menade att frågan inte var en kvinnosaksfråga utan en fråga om människovärde och evangeliet självt. Hon menade vidare att man måste skilja mellan kvinnosynen i Gamla Testamentet och Nya Testamentet. Hon redogjorde kortfattat för den judiska kvinnosynen utifrån GT och skrev bland annat att kvinnan i den judiska traditionen i det gamla Israel inte ansågs vara en fullvärdig medlem av gudsfolket, och att kvinnans främsta uppgift var att finna en make och föda barn:

Kvinnan är i denna kultur främst sexualvarelse och tillhör som sådan sin make helt. Att hon betraktas som mannens egendom ser vi av det tionde budet (Camén, 1957 - nr 3, s. 13).

Vidare skrev Camén att man inte ska förringa väsensskillnaderna mellan gammalt och nytt på det här området, då kommer inte evangeliet till sin fulla rätt. Hon nämnde fler av de kvinnor som Jesus möter i bibelns berättelser, bland annat den samariska kvinnan i Johannesevangeliets fjärde kapitel. Jesus gjorde inte skillnad på män och kvinnor och det fanns inte någon läroframställning av Jesus i denna fråga. Hon bemötte det vanliga argumentet om Jesu apostlaval. Hon skrev att man genom Jesu handlingssätt att endast välja män till apostlar ansett sig finna en principiell åtskillnad mellan män och kvinnor. Hon förvånades över att lärda teologiska forskare som torde ha en djup inblick i de sociala sammanhangen på Jesu tid kunde se en norm för bedömandet av kvinnans ställning i kyrkan,

baserat på apostlawalet. Att en kvinna skulle utses till apostel på Jesu tid var inte troligt eftersom kvinnan inte ansågs vara myndig. Hon förde en teologisk analys kring detta:

Även om Jesus själv var totalt upphöjd över sin tids konventioner, gällde det dock för honom att grunda sin församling i en given tid med dess sociala förhållanden. Det ligger i inkarnationens själva väsen, att den sker i en viss historisk och social situation, inte tidlöst och allmänmänskligt, såsom M. Sahlin påpekar (Camén, 1957 - nr 3, s. 14).

Vidare tog hon upp Paulus och menade att han genom hela Galaterbrevet kämpar mot judiskt lagväsende. Bland annat ställde hon bibelorden Gal 3:28 mot den rättrogne judens morgonbön där han bland annat tackar för att han inte blivit skapat till kvinna. Paulus lyfte fram dopet som medlemskapet för gudsfolket, och dopet är till för alla. Hon lyfte att kvinnor accepterades som medarbetare i kyrkan på samma plan som männen enligt Paulus ord, och i Apostlagärningarna nämnde Paulus flertalet kvinnor, exempelvis i verserna 9:36, 16:13, 18:24. Även Paulus var beroende av sin tids patriarkala uppfattning. I Första korintierbrevet 11:4f förutsätter Paulus att kvinnan både kan be och profetera i församlingen, detta i ett sammanhang då han skriver om ordningen i gudstjänsten vilket borde betyda att något generellt förbud mot kvinnan att framträda offentligt i gudstjänsten inte fanns. Därför ansåg hon att orden i 1 Kor 14:34 kan tolkas som en ordningsfråga och att kvinnorna genom prat och frågor störde ordningen. Detta kunde ha hänt ansåg hon (Camén, 1957 - nr 3).

Ester Lutteman utgick i en artikel utifrån synen på Bibeln, kyrkan och prästämbetet. Om Bibeln skrev hon att kyrkan för sitt handlande är beroende av den. Vid frågor som behöver avgöras vänder man sig till Bibeln, vilken man tolkar på olika sätt beroende på vad man personligen önskar. Bibeln är komplex och innehållet många motstridiga uttalanden och så är fallet även i frågan om kvinnans ställning i Guds värld. Inte ens Nya Testamentet är entydigt i frågan. För att slippa motsägelserna blir tolkningarna ofta fanatiska. Hon skrev också att motståndet mot kvinnornas kyrkliga engagemang var starkast bland de yngre prästerna, detta menade hon berodde på att man stod i en ortodox och reaktionär teologisk epok. Hon var kritisk mot att utifrån bibeltolkning göra anspråk på vetenskaplig auktoritet. Frågan om ett rätt bruk av bibeln var en av de mest angelägna uppgifterna i kyrkan och hon ansåg att det hade tagits för lite hänsyn till detta och hänvisade till bibelordet i 2 Kor 3:6 ”Bokstaven dödar, men Anden gör levande”. Hon ställde sig frågan vad kyrkan egentligen är, och menade att trosbekännelsens ord ”*en, helig och allmännelig*” och ”*de heligas samfund*” inte stämde överens med verkligheten då det fanns många olika trosåskådningar och lärosamfund som inte sällan låg i strid med varandra. Hon kritiserade att de olika kyrkorna gjorde anspråk på att

vara mer rätt än någon annan, och menade att man då sätter ett likhetstecken mellan kyrkan och Gud och/eller mellan kyrkan och Kristus:

Det är faktiskt mer än obegripligt, att man inte ser, hur mycket i den jordiska kyrkans gestaltning, som är mänskligt och bristfullt och behöver ändras för att rätt kunna tjäna evangeliets sak i en ny tid. Och till det som här krävdes, hör ofrånkomligt nya möjligheter för fullödlig kvinnlig insats i kyrkans gärning (Lutteman, Varför får ej kvinnan bli präst i vår kyrka?, 1957 - nr 4, s. 8).

Hon skrev att i en kyrka som menar sig vara symbol för Kristus i världen, blir också prästen en representant för Kristus. Vissa arbetade för att få det likt den romerska kyrkan, menade hon. Enligt denna åskådning skulle inte en kvinna kunna förvalta sakrament eftersom hon inte skulle kunna representera Kristus. Hon hävdade att detta var den mest väsentliga orsaken till det moderna pastorala motståndet mot kvinnliga präster:

Det finns en medfödd polaritet mellan manligt och kvinnligt som gör, att mannen i alla riktningar vill stänga vägen för kvinnornas marsch in till nya yrken. Och det spelar givetvis en stor roll också i fråga om kvinnorna och kyrkan, även om man sällan vidgår saken (Lutteman, 1957 - nr 4, s. 24).

Hon ansåg att man sökte skymma undan sanningen genom att visa ett slags ganska kyligt intresse då man istället talade om ”ett nytt kvinnligt ämbete” inom kyrkan. Tjänsten skulle innebära att efter en snarlik utbildning som prästens, och en invigning, men med lägre lön, få en tjänst i församlingslivet med dess uppgifter utom att predika och förvalta sakrament. Man var överens om att kvinnan gjorde insatser i en mängd olika uppgifter i församlingslivet, men att brytningslinjen blev tydlig när man såg till prästämbetet. Kristenheten borde vara ett ständigt fortsatt skapande där former både uppstår och bryts sönder. Kyrkan behövde denna utveckling varför hon kämpat för kvinnornas rätt till prästvigning. Hennes egen uppfattning var:

I den faktiska världen torde det växande antalet kvinnliga präster i skilda samfund vara det verkningsfullaste medlet att föra frågan om kvinnan och kyrkan vidare. Teologiska epoker ha ej lång varaktighet. I svenska kyrkan kan intet väsentligt ske, förrän den nuvarande ortodoxien genombytes. Till dess kämpa vi i detta stycke uppenbarligen i motvind. Men striden måste dock fortsätta. Ty det är av stor vikt, att sund, av teologi oförvillad, lekmannaopinion vidmakthålles. Och dessutom gäller också här det ord, som en gång uttalades av den lärde Gamaliel (Apg. 5), när det var fråga om de första apostlarnas gärning: ”Skulle detta vara ett rådslag eller ett verk av människor, så kommer det att slås ned; men är det av Gud, så kunnen I icke slå ned dessa män. Sen till, att I icke mån befinnas strida mot Gud själv” (Lutteman, Varför får ej kvinnan bli präst i vår kyrka?, 1957 - nr 4, s. 24).

I november 1957 gav *Hertha* ut ett extranummer om kyrkan och kvinnorna som hette ”Porten på glänt – till vad”. I detta fanns bland annat en skrivelse till 1957 års kyrkomöte, undertecknat av flertalet kvinnoorganisationer¹⁰. I skrivelsen står bland annat att motståndet

¹⁰ Folkpartiets kvinnoförbund, Fredrika-Bremer-Förbundet, Frälsningsarmén, Förbundet för Kristet Samhällslivs Kvinnor, Högersns Kvinnoförbund, Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, KFUK:s Riksförbund, Kooperativa Kvinnogillesförbundet, Kvinnliga Akademikers förening, Kvinnliga Missions Arbetare, Kyrkliga Kvinnorådet, Landsorganisationens Kvinnoråd, Metodistkyrkans Kvinnoällskap, Svenska Baptisternas Kvinnoförbund, Svenska Kvinnors Medborgarförbund, Svenska Landsbygdens Kvinnoförbund, Svenska Open

inte gällde kvinnans lämplighet som själavårdare, sociala uppgifter eller ens som förkunnare utan att det handlade om ovilligheten att en kvinna skulle förvalta sakramenten. De skrev att det var anmärkningsvärt att man inte hittat något i evangelierna som motsäger tanken på kvinnor och män som jämställda i församlingslivet. Både apostlarna och Paulus ord måste ses i sin kontext, menade man. Argument som förts fram emot kvinnliga präster med grund i kvinnans biologiska funktioner menade de grundades sig i uråldriga tabuföreställningar att kvinnan under vissa perioder skulle klassas som ”oren”. De skrev att denna fråga var en samhällsangelägenhet mer än en kvinnofråga, då samhället utvecklades och kräver medverkan av alla sina medborgare. Angående den särskilda kvinnliga tjänsten skrev de att detta inte skulle ge kvinnan möjlighet till en gedigen insats inom kyrkan. De menade även att det var ogrundat att hävda att kvinnliga präster skulle kunna komma att skada kyrkan och att det snarare var motståndet mot kvinnliga präster som utgjorde en fara. Om kyrkan skulle acceptera lagändringen skulle kyrkans centrala andliga intressen gagnas och kyrkan skulle bli berikad med en kraft som hon inte skulle ha råd att undvara (1957 - nr 5).

Ett avsnitt ur Barbro Alvings referat i Dagens Nyheter från den 25 september återgavs. Hennes artikel berörde Ester Luttemans utträde ur Svenska kyrkan, som en svidande uppgörelse med Svenska kyrkan och dess utveckling. Hon skrev att Lutteman varit en av landets mest uppskattade lekmanpredikanter, och att alla hade märkt hennes begåvning och anat hennes kallelse. Hon menade att Lutteman i debatten framstod som en präst i förhållande till kyrkomötesledamöterna och biskoparna. Hon avslutade med att skriva om en överhörning hon gjort vid mötet som troligtvis syftar till argumentet att kvinnor är de mest frekventa kyrkobesökarna: ”... kvinnorna borde sluta gå i kyrkan ett slag. Så kunde prästen stå där...” (Alving, 1957 - nr 5).

Ett hälsningsanförande från ett möte av Elsa Ewerlöf publicerades i *Hertha*. Hon hade där sagt att samhället var byggt på kristen grund och att kyrkan hade en samhällsuppgift och där var prästämbetet nödvändigt. Hon sade även att ingen kunde bestrida att kyrkan var en av de mest omspannande faktorerna i kulturlivet. Det svenska samhället, menade hon, var inte så sekulariserat som det ofta påstods, men samtidigt var det inte det kristna samhället det en gång hade varit. Kyrkan hade inte råd att förbjuda kvinnliga präster:

Och nu till min fråga: ”Kan kvinnorna utan att vara på allvar godtagna i sitt arbete inom kyrkan ge sitt allra bästa, och har kyrkan råd att undvara detta?” Det är det, som är det väsentliga i detta sammanhang, och det är en livsfråga för båda parter. Kampen för att lösa den, så att blir till vinning för kyrkan, låter sig

väl förenas med striden för ett erkännande av ett lika människovärde för män och kvinnor, vilket är kristendomens innersta mening (Ewerlöf, *Har kyrkan råd?*, 1957 - nr 5, s. 11).

Vidare ställde hon frågor riktade till kyrkomötet såsom ifall kyrkomötet betraktade det som en större uppgift att vara en traditionsbevarande och statisk kyrka än en nyorienterad och dynamisk, och om trygghetskyrkan och den kämpande kyrkan inte kunde förenas. Hon vädjade till kyrkomötet att mer se till den vinning som skulle kunna komma av kvinnliga präster än den oron som kvinnliga präster skulle kunna medfölja (Ewerlöf, 1957 - nr 5).

Ester Lutteman skrev att hennes 40-åriga erfarenhet sade henne att motståndet mot kvinnlig förkunnelse nästan uteslutande kommit från prästerligt håll. Hon kände sig inte längre hemma i kyrkan som blivit både institutionell, ceremoniell och alltmer utpräglat maskulin:

Den kyrka jag var lycklig att i min ungdom tillhöra, var en reformatorisk kyrka. Intet mera revolutionerande har väl hänt i kyrkans kvinnovärld, än när munken Luther äktade nunnan Catarina. Det var verkligen traditionsbrott av enorma mått. Tyvärr blev reformationen bara halvgången i detta som i många andra fall. Reformationen måste vara ett ständigt fortgående verk, ett oupphörligt vardande, där allt underordnas Guds ords väg ut i världen. Men kvinnorna drevs snart ut på sidovägar igen, alldeles som i urkyrkan (Lutteman, 1957 - nr 5).

Kvinnoföraktet växte fram på nytt menade hon, och detta var den verkliga orsaken till oviljan att en kvinna skulle förvalta sakramenten. Vidare ansåg hon att man glömt bort att *ordet* enligt luthersk tradition verkar i sakramenten. Den moderna gränsdragningen mellan ord och sakrament ansåg hon var helt oevangelisk. Motståndet stöddes av exegetik från judiskt och romerskt ursprung, som hon kallade besynnerlig. Hon tog upp att det inte var en slump som gjort att professorsstolarna i Nya Testamentets exegetik innehölls av män som var motståndare till kvinnliga präster. Hon ansåg att man började föra över romerska tankar och föreställningar där kyrkan är frälsningsanstalt och prästen en offerpräst och Kristi ställföreträdare. Det kristna evangeliet hade gjort kvinnan religiöst fullmyndig, vilket hade sin grund i Kristus. I evangeliska kyrkan gäller främst det allmänna prästadömet och det särskilda prästadömet är underordnat, ansåg hon. Detta hade Luther förkunnat klart med Galaterbrevets ord. Om skapelseordningen skrev hon:

Den egendomliga föreställningen om en skapelseordning, där Gud är mannens huvud och mannen kvinnans huvud, är helt enkelt okristen. För mig känns all denna förbluffande kunskap om en dylik skapelseordning, som hör till nutidens högkyrkliga jargong, närmast som en hädelse. Guds bilden förvandlas till något underkristligt (Lutteman, 1957 - nr 5, ss. 16-17).

Eva-Gun Junkers anförande i kyrkomötet 1957 publicerades i *Hertha* (Junker, 1957).

Kerstin Anér ansåg att det var en hel del egendomliga, ytliga och tafatta argument som förts i debatten mot kvinnliga präster:

”Har Vår Herre sagt ifrån, att han inte vill ha kvinnliga präster, så bör det räcka som argument, och det är närmast näsvist att komma med ännu flera skäl ovanpå det. Men Vår Herre har inte sagt något om den saken. Alla våra åsikter om kvinnliga präster, både för och emot, det är sånt som vi läser in i texten, beroende på vilken anda vi tycker oss finna i den” (Anér, Är Gud en karl?, 1957, s. 17)

Vidare menade hon att man från kyrkans håll sade att frågan inte handlade om jordiska saker såsom jämlikhet utan om något mer invecklat som vanliga icke-teologiska människor inte kunde begripa. Hon ställde sig frågan om vad präster vet om Gud som inte andra vet. Hon tog upp några av argumenten och gick igenom dem. Det första var att Jesus endast valde män till apostlar. Det andra var utsagorna om Paulus som tagits upp många gånger i debatten. Hon kritiserade att det på vissa håll viftades bort att Kristus och Paulus skulle ha rättat sig efter tidsomständigheterna. Hon tog upp Paulus ord om att slavar ska vara lydiga, att en slav inte ska försöka bli fri. Paulus hävdade inte att slaveriet borde upphävas. Däremot, menade hon, sade Paulus i sina ord i Galaterbrevet ”här är icke herre eller slav, alla ären I ett i Kristus”, där står också ”Här är icke kvinna eller man, alla ären I ett i Kristus Jesus”. Hon menade att det senaste hade tagit längre tid att förverkliga, då slaveriet i princip var borta från i alla fall Europa. Man berättigade kvinnan som medmänniska men drog sig tillbaka vad gällde andra positioner, exempelvis prästämbetet. Hon menade även att det inte var själva predikandet som motståndarna hade problem med, trots Paulusorden om att kvinnan ska tala i församlingen. Det handlade om sakramentet, menade hon. Att döpa barn och att säga ”i Kristi namn” till en biktande människa, att säga förlåtelseorden samt att utdela nattvarden. Detta eftersom motståndarna ansåg att en kvinna inte kan representera Kristus och Gud. Andra prästerliga uppgifter såsom själavård tycktes inte vara hindrande för kvinnor. Hon berörde hur frågan hör ihop med gudsbilden:

De som inte kan tänka sig en kvinna som präst, gör det i sista hand för att de inte kan tänka sig Gud som kvinna. Och det tror jag ni alla blir en smula chockerade över, den sammanställningen: Gud och en kvinna, Gud som mor. Det står visserligen i Första Mosebok, att när människan blev gjord till Guds avbild, så blev hon gjord till man och kvinna. Gud måste alltså i sig själv ha både fadersbilden och modersbilden (Anér, 1957, s. 3).

Vidare menade hon att om man tittar på evangeliernas Kristus, vilket är den enda bilden man har av Gud, så var många av hans handlingar och gester sådana som skulle kunnat kallas för typiskt kvinnliga och moderliga om de hade utförts av en kvinna. Anér trodde inte att tidsandan skulle kunna skada kristendomen utan snarare att den skulle kunna ta fram nya sidor ur evangeliet som tidigare inte blivit ordentligt lästa.

Hertha publicerade en skrivelse som gjorts till kyrkomötet med anledning av de 26 kvinnliga teologstudenter vid Uppsala universitet som skrivit till kyrkomötet och ställt sig avvisande till tanken på kvinnliga präster. I skrivelsen hade 9 kvinnliga studenter från Lund och 4 från

Uppsala skrivit att de sympatiserar med förslaget om kvinnliga präster¹¹. Skrivelsen blev aldrig uppmärksammasad men ville visa på att det visst fanns en vilja:

Fem av oss är beredda att mottaga prästvigning om kyrkomötet godkänner reformen. Det är djupt att beklaga om ett formalistiskt och traditionsbundet tänkande skulle hindra kvinnornas mera fasta engagemang i kyrkans tjänst. Vi vädjar till kyrkomötet att inte hindra Guds verk genom att förvägra kvinnor att få följa Kristi kallelse att föra ut evangeliet så som endast kan ske i prästens gärning (Boëthius, 1957, s. 28).

Några kvinnoorganisationer skickade en skrivelse den 14 oktober 1957 med anledning av kyrkomötets beslut¹². De skriver att det från ärkebiskopens och andras sida understrukits att inga religiösa hinder föreligger för kvinnans tillträde till prästämbetet, men att det skulle kunna leda till splittring i kyrkan. Splittringen var redan ett faktum menade de, och denna splittring kunde bli så djup att motsättningarna inte kunde överbryggas. De skrev att de ansåg att kvinnor borde få bli präster och att de kommer fortsätta verka för denna sak (Boëthius, 1957).

En artikel skriven av Junker, Jönsson och Tamm-Götlind tog upp vad som skett efter kyrkomötet. De skrev att en ny proposition skulle komma och att det då kunde bli ett nytt kyrkomöte till hösten. De skrev även att en undersökning om skilsmässa mellan stat och kyrka gjorts. De skrev att riksdagsdebatten var lätt att följa, men biskopsmötet var svårt då dess förhandlingar var slutna. Med anledning av att debatten väckts i Sverige hade frågan om ordinarie kyrklig tjänst väckts även i Finland. Denna tjänst skulle likna Tysklands ”Vikarinen”. De nämnde även en skrivelse från generalsekreteraren i Kyrkornas Världsråd, Dr. W. A. Visser t`Hooft som menade att Svenska kyrkan inte kunde vänta sig några direktiv i frågan om kvinnliga präster från deras håll. De lutherska samfunden var splittrade i frågan, och de skrev att utomeuropeiska lutherska samfund hittills tagit avstånd från kvinnliga präster, medan det i nordn och Europaredan fanns på vissa håll (Danmark, Holland, Tyskland, Frankrike och Tjeckoslovakien) och att utredningar gjordes på andra håll (Österrike och Finland). I Norge och på Island fanns ingen hindrande lagstiftning (Junker, Jönsson, & Tamm-Götlind, 1958).

---

¹¹ Det framgår inte vilka dessa var utom ett namn som nämns: Elisabeth Djurle.

¹² Folkpartiets Kvinnoförbund, Fredrika-Bremer-Förbundet, Högerens Kvinnoförbund, Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, KFUK:s Riksförbund, Kooperativa Kvinnogillesförbundet, Kvinnliga Akademikers Förening, Landsorganisationens Kvinnoråd, Svenska Kvinnors Medborgarförbund, Svenska Landsbygdens Kvinnoförbund, Svenska Open Door Gruppen, Sveriges Husmodersföreningars Riksförbund, Sveriges Socialdemokratiska Kvinnoförbund, Yrkeskvinnors Samarbetsförbund och Kristna Kvinnors Samarbetskommitté.

Gulli Högbom skrev att hon inte var förvånad över kyrkomötets inställning till kvinnliga präster, men att hon häpnade över att det så öppet visade att den gammaltestamentliga kvinnouppfattningen levde kvar. Hon redogjorde historiskt för kvinnan och mannens roll. Den yngre skapelseberättelsen, den prästerliga, innehåller ingenting om mannens överhöghet. Hon ställde sig frågan om det fortfarande levde kvar en överlägsenhetskänsla hos många män, och en osäkerhet hos kvinnor (Högbom, 1958).

I "riksdagskrönikan" skrevs att kyrkomötets avvisande hållning mottagits med stor besvikelse, enligt utskottet. Framförallt i kretsar som omfattade det kyrkliga livet. Det var av stor vikt för kyrkans utveckling att dess inställning och verksamhet präglas av generositet och förståelse för nutidens människor (1958).

Fredrika Bremer-Förbundet skickade en skrivelse till biskopsmötet där de hänvisade till sin skrivelse till 1957 års kyrkomöte, som svar på biskopsmötets frågor till organisationerna (Ewerlöf & Berg von Linde, 1958).

Hertha publicerade även en del ur Härnösandskretsens skrivelse till biskopsmötet. De menade att historien upprepade sig från arbetarrörelsens underläge. De menade även att en Luthersk kyrkas trohet mot traditionen måste innebära trohet mot Luthers exempel. Luther hade brutit med katolska kyrkans ämbetssyn för att den stod i vägen för evangeliets spridande. Han motverkade bilden av kvinnan som syndfull och frestande när han hävdade att präster skulle ingå äktenskap och inte leva i celibat (Härnösandskretsen, 1958).

Karin Westman Berg recenserade skriften "*Kvinnan, samhället, kyrkan*" (1958). Där hade man gjort upp med de teorier som brukade åberopas som stöd för ett patriarkaliskt system. Här berördes hur man såg på kvinnans särskilda egenskaper:

När patriarkalismens företrädare anser sig 'slå vakt om kvinnan just med hänsyn till hennes särart under de faktiskt rådande sociala förhållandena', påpekas 'att mycket av det som påstås vara kvinnans könsbetingade väsen och evigt giltiga inre och yttre situation, i själva verket är historiskt tidsbundna sociala värderingar (Westman-Berg, 1958).

Hon tog upp kapitlet skrivet av Greta Hedenström som skrev om den kvinnliga egenarten ur biologisk och social aspekt. Westman-Berg ansåg att "egenart" var ett bättre ord än "särart", då det inte var mer säreget att ha äggstockar än att ha testiklar. Hon tog även upp Birgit Rodhe som hade skrivit om kvinnans insats inom Svenska kyrkan och hon nämnde då prästfruarnas roll, Westman-Berg hade velat ha en mer utvidgad skiss av detta (Westman-Berg, 1958).

Kvinnoorganisationer skrev en skrivelse till 1958 års kyrkomöte, vilken publicerades i *Hertha*. Där vädjade de att kyrkomötet nu skulle ta en positiv inställning till riksdagens

förslag¹³. Det fanns en oro över biskop Nygrens motion där de tyckte sig skymta en önskan att undvika ett ställningstagande från kyrkans håll. De menade även att frågan om kvinnliga präster inte borde ses som en kvinnoaksfråga utan som en samhällsangelägenhet av väsentlig betydelse (1958, s. 3).

Eva-Gun Junker konstaterade att det nu var kvinnornas år i svensk teologi. Hon skriver om en engelsk ekumen vid namn Kathleen Bliss som i något sammanhang sagt ”frågan om kvinnors tillträde till prästtjänst i sig är sådan, att den i ett nu väcker till liv alla de frågor i vilka man har skilda åsikter i de flesta kyrkor – frågan om bibelns auktoritet... ämbetets natur, förhållandet präst och lekman och till allt detta också den urgamla frågan om förhållandet mellan religion och sexualitet”. Vidare tog hon upp och recenserade flera verk som tog upp frågan om kvinnliga präster. Bland annat Sten och Birgit Rohdes bok *Män och kvinnor i prästämbetet* (1958), vilken hon ansåg var den mest exakta vägledningen i historien kring kyrkomötet 1957. Hon skrev även om Folke Holmströms bok *Kvinnliga präster inom Svenska kyrkan?* (1958), och menade att frågetecknet endast var retoriskt då Holmström tydligt stöder kvinnliga präster och menade att Guds skaparvilja nu tagit synligt uttryck i att Gud kallar även kvinnor till präster (Junker, 1958).

I nummer 5 av *Hertha* 1958 stod det om att dörren nu öppnats för kvinnor till prästämbetet. De skrev att frågan nu var i hamn men menade att frågan fortfarande är komplex:

”Till sex stift är kvinnorna nu välkomna som präster vad stiftscheferna ankommer, men inte är det fridspsalmer som susar över deras intåg i svenska kyrkan. Det som återstår är att se hur många domprosten Danell i Växjö har bakom sig när han nu drar ut i den strid han förebådade i kyrkomötesdebattens elfte timme. Lätt blir det under inga omständigheter för pionjärerna, men det ligger väl i själva pionjärskapets natur” (1958, s. 15).

I ledaren skrevs om att det nu bara var en tidsfråga innan Sverige får kvinnliga präster, men att det tycktes bli en lång sådan. Skribenten ansåg att kyrkans falang, bekännelsefronten, hade varit aktiva och startat en ny tidning (det finns anledning att tro att det är *Svensk pastoraltidskrift* som här syftas till). Skribenten trodde att syftet var att den skulle bli en konkurrent till tidskriften *Vår kyrka* som haft en positiv inställning till kvinnliga präster, och att bekännelsefronten ville låta lagen av oktober 1958 vara en död paragraf som aldrig skulle komma till användning. I motsatt läger verkade man vara försiktig, och man hade gjort avslag

---

¹³ Folkpartiets kvinnoförbund, Fredrika-Bremer-Förbundet, Förbundet för Kristet Samhällslivs Kvinnor, Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, KFUK:s Riksförbund, Kooperativa Kvinnogillesförbundet, Kvinnliga Akademikers Förening, Kyrkliga Kvinnorådet, Landsorganisationens Kvinnoråd, Svenska Kvinnors Medborgarförbund, Svenska Landsbygdens Kvinnoförbund, Svenska Open Door Gruppen, Sveriges Husmodersföreningars Riksförbund och Yrkeskvinnors Samarbetsförbund.

på en ansökan från en kvinnlig teolog som velat bli prästvigd för Lunds stift. Ärkebiskopen hade även samlat alla intresserade kvinnliga teologer till ärkebiskopsgården för att diskutera läget med dem. Margit Sahlin hade i pressen skrivit att hon beslutat sig för att skjuta upp sin prästvigning (1959).

Ying Toijer-Nilsson skrev en artikel med anledning av att det var hundra år sedan som den kvinnorrättskämpande karlstadsbiskopen Carl Adolph Agardh hade avlidit. Hon menade att motståndet mot kvinnoemancipation ofta utgick från en inställning av omtanke rörande kvinnans eget bästa och hennes egentliga livsuppgift. Kvinnan hade dock aldrig begärt denna omtanke, menade hon. Hon menade att det fanns ett kvardröjande eko från debatten om kvinnans myndighetsförklaring i debatten om kvinnliga präster. Likheten i argumenten var att man redan då menat, exempelvis som biskop Annerstedt, att kvinnans myndighetsförklaring var stridande mot hennes sanna bestämmelse, och att myndigheten endast skulle ställa till problem för kvinnan och inte leda till någon fördel alls (Toijer-Nilsson, 1959).

Årsmötesreferat från Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte refererades av Monica Boëthius. Hon tog bland annat upp Eva-Gun Junkers åsikt att kvinnorna behövdes inom teologin lika mycket som männen samt att den kristna historieskrivningen både är skriven av och om män vilket gör att kvinnornas historia saknas i den. Likheten inför Gud behövdes komma fram även i kyrkohistorien. Även Fredrika Bremer citerades med: ”Ack om bara en enda av apostlarna hade varit kvinna – så mycket mer hon skulle ha frågat!”. Hon tog upp komplexiteten i att kvinnorna i stor utsträckning utgör de religiösa representanterna men att kyrkans historia tillhör männen:

Det är ofta kvinnorna som är religionens bärare, det är de som får besvara barnens frågor om Gud, men vår kyrkohistoria är en manligt belastad historia, det är påvehistoria, biskopshistoria. Vi talar om ett heligt arv, men arv är till för att lyftas och hela arvet skall vara med. Kvinnorna har alltså anledning att forska inom teologien lika mycket som – inte mindre än – män (Boëthius, Även teologien behöver kvinnorna, 1959, s. 17).

Monica Boëthius skrev om Margit Sahlin. Det fanns otydligheter i hennes venia som hon fått av biskopen den 9 september, men som hon aldrig hade fått veta. Att ge kvinnor venia var inget nytt, men nu hade det blivit ett stort biskopligt pådrag. Margit Sahlin ska själv ha sagt att venia inte kunde ge henne det hon vill ha, dvs rätten att förvalta sakramenten. Margit Sahlin hade inte ändrat sig angående sin prästvigning men den kyrkliga situationen gjorde det något svårare:

Tyngdpunkten i schismen inom kyrkan har på sistone förskjutits från att gälla kvinnliga präster till att gälla vad den verkligen gäller – en skillnad i bibelsynen. Och att det blivit så är en stor lättnad för Margit Sahlin och säkert också för de andra kvinnliga teologerna – det är både ärligare och öppnare så. Dessutom

kanske pressen på de kvinnliga teologerna kan minska något, vilket säkert är till bättnad för alla parter. Det finns ju både män och kvinnor på bägge sidor om skiljelinjen (Boëthius, 1959).

Delslutsats *Hertha*:

Detta var en tidskrift av kvinnor för kvinnor, och majoriteten som skrev i frågan var kvinnor. Tydligt är att *Hertha* och Fredrika Bremer-förbundet i sig var engagerat i Kyrkomötet med dess skrivelser till det, men även genom att de argument som anförs i artiklarna ofta är desamma eller i motargument mot de som framkom vid kyrkomötet. Vissa ville inte att kvinnoprästfrågan skulle ses som en kvinnoaksfråga (Camén). Det fanns både informativa och argumenterande texter i tidskriften. Kvinnorna var ofta teologiskt kunniga/pålästa, vilket kan ses på argumenten. Argument om Paulus och hans ord (Camén, Anér), huruvida en präst representerar Kristus eller inte (Lutteman), kritiken mot den gammaltestamentliga kvinnosynen (Camén, Högbom), omständigheterna på Jesu tid angående hans apostlaval (Camén) är exempel på denna kompetens. Det rådde en uppfattning om att det inte var predikan som vore problemet för kvinnor utan att det var en sakramentsfråga (Anér, Boëthius om Sahlin, Kvinnoorganisationernas skrivelse). Annat som nämns är bland annat att kyrkan var en kvinnokyrka (Alving), att fokus skulle ligga på att kyrkan skulle vinna på att ha kvinnliga präster (Ewerlöf) och att kvinnan inte själv velat ha den omsorg som det ofta talades om i samband med att inte tillåta henne tillträde prästämbetet (Ying-Toijer). Det riktades även kritik mot kyrkan för att den började bli som romerska kyrkan (Lutteman). Det fanns ett motstånd mot den särskilda kvinnliga tjänsten som man inte ansåg skulle ge kvinnan det hon fullt ut önskade (Kvinnoorganisationerna, Lutteman). Under dessa år skrev ingen kvinna argument emot kvinnliga präster i *Hertha*. Debatten var av jämn karaktär under 1957–1958, under 1959 fanns mer konstateranden i stil med att man vunnit i sak men att det nog skulle dröja tills man såg förändringar i praktiken (Redaktionen/okänd skribent, Sahlin).

2.4 Svensk pastoraltidskrift

Tidskriftens redaktion uttrycker i sitt provnummer att det är djärvt att starta en ny tidning men att det förelåg starka skäl till detta. De skrev att församlingsprästen är så hårt pressad av sin mångförgrenade tjänst att det är svårt att orientera sig i allt det som sker på pastoralvårdens olika gebit. Med stor sannolikhet handlar ”ingreppen” i citatet nedan om bland annat kvinnoprästfrågan.

En sådan orientering framstår emellertid som en i högsta grad brännande angelägenhet i vår tid, då så många intresseväckande och värdefulla insatser ständigt sker på kyrkolivets område både i utlandet och här hemma, men då vår egen kyrka också på vitala områden fått vidkännas ingrepp av så djupt ingripande

principiell innebörd, att hon först in i en brytningstid lika allvarlig som 1500-talets (Redaktionen, Anmälan, 1959).

Tidskriften har under år 1959 en del ledare och artiklar som handlar om kvinnliga präster och ofta med en negativ inställning, men dessa skrevs troligen och publicerades när beslutet redan var fattat då tidningen startade först 1959.

I nummer 5 av tidskriften inleddes ”prästfruspalt”, något som presenterades redan i provnumret och beskrevs som angeläget då prästfruar i denna spalt skulle kunna komma till tals kring frågor som relaterade till deras speciella uppgifter i församlinglivet.

Elisabeth Hermelin-Bengtsson skrev i prästfruspalten att hon lyssnat till förslagen om en ny kvinnlig tjänst med glädje. Hon skrev att vissa kanske hade känt ett ”sting av avund” när de mött missionärer, diakonissor eller kyrkliga ungdomssekreterare.

Tänk ändå den som finge gå in helt för Guds rike så som de får göra, de som har det som heltidssysselsättning, ja, som ett riktigt ”kall”. – Nej! Mest har vi i alla fall glatt oss åt och inspirerats av deras glada optimistiska tro och ödmjuka tjänarglädje. Men vi vanliga kvinnor – kan inte vi göra något också, får vi inte vara med?? Jo, visst får vi och visst kan vi! (Hermelin-Bengtsson, 1959, ss. 33-34).

Hon undrade om det kanske var så att kvinnorna var de främsta kyrkobesökarna på grund av den plikt kvinnan hade att föra den kristna traditionen vidare till nästa generation. Hon menade vidare att vägen som fanns för den som ville göra en fritidsinsats i kyrkan var att gå in som prästens medarbetare i söndagsskola, scouting och juniorarbete. Där behövdes kvinnorna och där kunde kvinnorna få utlopp för sin längtan att ge, menade hon. Om man inte skulle våga sig på söndagsskolan så fanns syföreningarna. Hon nämnde ingenting om kvinnliga präster (Hermelin-Bengtsson, 1959).

Ragnar Holte skrev i sin artikel om att de kvinnliga teologerna är bortglömda. Han skrev om att en skrivelse skickats till kyrkomötet från ett stort antal kvinnliga teolog-studenter där de hade bett om ett ämbete som inte stred mot Guds ord. Dessa borde kyrkoledningen tillmötesgå, ansåg han. Hans uppfattning var att kvinnoprästaspiranterna var färre till antalet. Han nämnde även Margit Sahlin och menade att hon genom sitt arbete vid S:ta Katharinastiftelsen var ett exempel på vikten av kvinnlig arbetsinsats i kyrkan. Han kunde även förstå att Sahlin på senare år blivit solidarisk med att öppna prästämbetet för kvinnor, då hennes strävan efter att få till ett särskilt ämbete för kvinnor inte blivit bejakat av kyrkoledningen (Holte, 1959).

Brita Tottie skrev om ett experiment med en ny kvinnlig tjänst som skulle tillkomma på S:t Eriks sjukhus i Stockholm:

I stora drag går detta ut på, att det vid sjukhusprästens sida skall finnas en kvinnlig 'assistent', förslagsvis en diakonissa eller en kvinnlig teolog (med vissa kompletterande tilläggskurser i sin utbildning) (Tottie, Ny kvinnlig tjänst – ett experiment, 1959).

Delslutsats Svensk pastoraltidskrift:

De få kvinnor som skrev i denna tidskrift var generellt positiva till andra former av kvinnliga tjänster, men nämner inte kvinnliga präster. Trots att det finns anledning att tro att *Svensk pastoraltidskrift* var emot kvinnliga präster så var det fler kvinnor som under dessa år fick utrymme att publiceras i den än i *Svensk kyrkotidning*. Främst prästfruarna med sin egen spalt, och vilkas insatser i församlingslivet ofta upphöjdes av männen. Ingen direkt förändring sker under åren, snarare kan det tolkas så att redaktionen inte ville ta i frågan över huvud taget, än mindre när beslutet väl är fattat.

2.5 Vår Kyrka

Samma artikel som publicerades i *Svensk kyrkotidning* med Harald Sahlin ”en kvinnlig apostel i N.T.” publicerades även i *Vår kyrka*.

Med anledning av S:ta Katharinastiftelsens konferens för nordens kvinnliga teologer skrev Vera Forsberg om den kyrkliga situationen i nordens och kvinnornas möjlighet till tjänst. Under konferensen hade Agnes Vold, den enda kvinnan i Norge som fått rätten att förvalta sakramenten, vittnat om att kvinnor kom från hela landet för att gå i själavård hos henne just på grund av att hon var kvinna själv. Konfidenterna ville inte nöja sig med att prata med vilken kristen kvinna som helst eftersom de önskade att samtalen löd under tystnadsplikten. Kriget i Norge och Finland hade gjort att man vant sig vid att se kvinnor rycka in på normalt sett manliga områden, något som Sverige inte hade gjort och en teori var att detta kunde ligga till grund för varför Sverige låg efter i denna fråga. Många av Sveriges kvinnliga teologer blev lärare istället då de fick en ordinarie tjänst, möjlighet till befordran och även rätt till pension (Forsberg, 1957).

Ingmar Ström citerade Magda Wollter från hennes skrift om kvinnligt prästämbete, när han vädjade till båda parter om tolerans och förståelse i debatten om kvinnliga präster:

Under arbete med samma frågekomplex uppstår naturligtvis ofta rakt motsatta meningar. Den ena fasta övertygelsen kan likväl vara generös mot den andra, möta den med respekt och vilja till förståelse. Egentligen är det väl genom sådana klara men vidsynta övertygelsers samspel som de verkliga framstegen sker (Ström, Debatten om kvinnliga präster, 1957)

Brita Tottie skrev ett diskussionsinlägg, vilket kan ha varit fiktivt. Där presenterade hon kvinnor med olika yrken som diskuterade kvinnoprästfrågan. Vid detta bordssamtal ska åtta damer med olika åldrar med yrken där en var läkare, en filosofie doktor, en riksdagsledamot, en husmor, en modedirektris, en advokat, en journalist och en lärarinna ha funnits. Riksdagsledamoten skulle vid detta middagsbord ha uttryckt sin upprördhet över att kvinnor inte fick bli präster. Hon hade blivit förvånad över att de andra inte instämde direkt. Advokaten höll med och ansåg att kvinnan hade visat sig väl kunna fylla de krav och anspråk som behövdes i yrken som tidigare endast hade innehafts av män. Då hade läkaren gått in och frågat om de verkligen menat att kvinnornas tillträde till prästämbetet endast handlade om en likställighetsfråga, varpå läraren hade frågat vilka motiv som låg bakom kvinnans önskan om att få bli präst. Modedirektrisen hade svarat att hon trodde att det var av samma önskan som männen hade, en vilja att tjäna Gud. Lärarinnan höll med men sade att man kunde tjäna Gud utan att bli präst, exempelvis genom att bli missionär, diakonissa eller församlingssekreterare. Advokaten hade då frågat varför kvinnan ska nöja sig med underordnade tjänster. Filosofie doktorn menade att kvinnan skulle ha klarat av yrket, men förklarade att det för kyrkan handlade om Jesu apostlaval och den apostoliska successionen. Journalisten sade då att hon inte var så insatt i frågan men att hon nu förstått att den var viktig och mer komplex än hon trodde, och att hon genast skulle sätta sig in i den (Tottie, 1957).

I nr 36 publicerades ett öppet brev till kyrkomötet skrivet av Kerstin Anér i tidskriften Idun. Där ska Anér ha menat att denna fråga inte var så enkel som för eller emot Guds ord. Detta eftersom det uppenbarligen rådde delade meningar om Guds ord då det fanns teologer och docenter på båda sidor av skiljelinjen. Hon tog upp att två tredjedelar av Sveriges församlingar inte hade något emot kvinnliga präster och citerade någon okänd:

Det är vår åsikt – vi som sitter i kyrkbänkarna. Och vi tycker kanske, att kyrkan har litet viktigare saker att ägna så mycket nit och glöd åt, än att hindra några få villiga, kallade och välutbildade kristna från att bli präster, på grund av att de råkar ha kvinnligt kön. Världen är full av skriande problem, som väntar på kyrkans ord och insats (Anér, 1957).

Hon menade att könet inte var väsentligt för Gud, och hänvisade till kvinnornas roll i bibeln såsom Magdalena med påskbudskapet och kvinnorna som smorde Jesu kropp. Hon menade att det bland Paulus ord finns mycket som ingen skulle använda sig av som rättesnöre. Exempelvis fanns det anledning att utifrån dessa argumentera för att slaveri borde finnas i varje kristen stat. Därför fanns ingen anledning att ta argumentet om att kvinnan ska tåla i församlingen på allvar. Dock, menade hon, så var det inte att kvinnor talade i kyrkliga sammanhang som var problemet, utan sakramenten. En kvinna som skulle komma nära

sakramenten, skrev hon, verkade vara den största olycka som kunde hända kyrkan. Ett veto från kyrkomötet mot kvinnliga präster skulle kännas som en förolämpning för många svenska kvinnor.

Ingrid Persson ansåg det märkligt att man endast talade om två sorters lösningar att göra det möjligt för kvinnan att tjäna kyrkan: prästämbetet eller att skapa en ny kvinnlig tjänst. Hon menade att man glömde bort diakonatet vilket hon själv benämnde som ett kvinnligt kyrkligt ämbete:

Var felet ligget till att diakonien intar en sådan skymundanställning i vår kyrka är inte lätt att bli klar över. Beror det på att man i vår kyrka inte upptäckt, vilka möjligheter som måste finnas innanför diakoniens vida ram? Eller beror det på oklarheten i diakoniens egna linjer? Har troheten mot en traditionell utgestaltning av tjänsten blivit viktigare än församlingens behov? (Persson, 1957, s. 4).

Hennes åsikt var att man behövde få människor att söka sig till denna tjänst, som enligt kyrkohandboken är en kärlekens tjänst, och att den är viktig för kyrkan eftersom den kan hjälpa till att underlätta allt arbete i församlingarna:

Därför är frågan om diakonien också i hög grad en fråga om kvinnan och hennes möjlighet till tjänst i kyrkan. Ibland har man en känsla av att diakonien här avfärdas litet lättvindigt. Och att synen på diakonissan är väl romantiskt sentimentalt färgad. Ungefär såhär: det är så rart med små systrar (Persson, 1957, s. 4).

Med lic. Greta Holmström skrev att det i tider av debatten om kvinnliga präster kunde finnas anledning att fråga sig i vilken utsträckning det fanns en skillnad mellan könen på det biologiska planet och skapelseplanet. Hon redogjorde för den rent fysiska skillnaden mellan könen. Hon menade bland annat att det inte går att avgöra vad i en personlig särart och socialt beteende som är manligt och kvinnligt och huruvida detta iså fall är biologiskt givet eller beroende av kulturmiljö. Mäns och kvinnors psykiska funktioner är inte skilda från varandra med vattentäta skott, och bådas känsloliv påverkar tänkandet. Detta skulle man vara medveten om menade hon (Hedenström, 1957).

Margit Strömmerstedt refererade från Sigtunastiftelsen och Kristliga studentrörelsens konferens om ”kvinnorna och kyrkan”. Där hade en kvinna (Nycander) menat att kvinnor som blev präster skulle falla för ”maskuliniteten i ämbetet” och bli ”icke-kvinnor”. Birgit Rohde hade kritiserat kyrkomötesresolutionens slutkläm där de sagts att kvinnor är lika välkomna som outhärliga i kyrkan, och menade att detta uppfattas som att kvinnorna inte redan vore en del av kyrkan utan att kyrkan är manlig och männen i den bjuder in kvinnorna till den. Hon sade även att man inte borde förbinda Bibeln med dellösningarna på problemet. Inga Ahrbom, en teologstudent, ställde frågan varför de sociologiska lagarna inte skulle behöva gälla människorna i kyrkan. Brita Tottie ställde istället frågan om vilken skillnad som fanns mellan

präst och lekman, och huruvida en kvinna kunde tillhöra det allmänna prästadömet eller ej. Hon frågade sig även varför en kvinna inte kunde få biskopens venia. Detta hade diakonissa och teol. kand. Ingrid Persson svarat på och sagt att kvinnor visst kunde få venia men att detta var upp till biskopen. Birgitta Kleingardt menade att argumenten mot kvinnliga präster var samma som man hört i den borgerliga sociala debatten. Hon ansåg att man behövde lagstadga denna rätt och att när kvinnorna fått rätten skulle det säkert finnas utrymme för kärlek i den. Till sist hade man enats om att få en ny exegetisk utredning gjord (Strömmerstedt, 1957).

Margit Strömmerstedt skrev ett reportage om de diskussioner som föregick under Kristliga Studentrörelsen och Sigtunastiftelsens andra konferens och Svenska kyrkans studieförbunds konferens kring kvinnan och ämbetet. Här vittnade hon om att debatten i dessa sammanhang inte var lika aggressiv som den varit tidigare:

Men som regel sätter man inte längre från någondera hållet likhetstecken mellan detta att vara en kristen och att vara för resp. emot kvinnliga präster. Man erkänner att båda parter onekligen läser Bibeln och försöker följa dess bud. Man förnekar inte att motparten drivs av god vilja. Man hör mindre och mindre av detta, att det är ett slags good-will-sökande hos "världen" som driver för-sidan i det här sammanhanget till dess ställningstagande. Och för-sidan letar inte längre så ivrigt efter tecken till "dragnings mot Rom" hos andra parten. Istället möts man i Bibeln (Strömmerstedt, 1958, s. 20).

Även Birgit Rohde vittnade om att de två konferenserna hade lett till ökad förståelse för båda parter. Hon hade tagit fasta på några ord som upprepats under konferenserna – likställighet, likavärde och olikhet. Hon menade att de som var emot kvinnliga präster velat hävda att det inte handlade om nedvärdering av kvinnan. Hon hänvisade till kyrkomötesprotokollet och ansåg att man där kunde finna denna typ av mening i slutet av nästan varje anförande. När kyrkomötet sade nej till kvinnliga präster så var inte det mest upprörande att kvinnan inte ansetts god nog att kunna bli präst, utan det mest upprörande var enligt henne att kyrkan svikit sig själv och evangeliets herre. Hon menade även att kyrkan redan på vissa håll hade accepterat likställigheten mellan man och kvinna, med exempel som vigselritualen där man år 1811 tog bort "lydnaden". Samtidigt tog man bort de paulinska texterna i vigselritualen, som nu igen användes vid debatten emot kvinnliga präster:

Det kan hända, att detta är obibliskt och fel, fast jag ogärna vill tro det. Men vad jag här vill framhäva är, att inte ens på den punkt, där kyrkan ständigt på nytt har att bära fram en förkunnelse om den bibliska synen på relationen mellan man och kvinna, nämligen då nya äktenskap stiftas, gör hon något för att inskräpa, att man och hustru i sin relation till varandra och till Gud har i grunden olika funktioner (Rohde, 1958, s. 21).

Vidare tog hon upp att kvinnorörelsen sällan talat om kvinnans likhet med mannen, utan snarare om hennes rätt att vara olik och att få vara sig själv. Debatten handlade för mycket om kontrasten mellan likställighet, likavärde och olikhet, ansåg hon. Hon menade att

likställigheten är den ram inom vilken olikheten kan finna uttryck. Det viktiga var inte olikheten utan enheten:

Jag kan inte komma ifrån, att det bibliskt väsentliga ifråga om relationen mellan man och kvinna inte är olikheten i funktioner utan *enheten, gemenskapen*. Alltifrån Bibelns första blad, där det talas om hur Gud skapade människan till sin avbild, ”till man och kvinna skapade han dem”, och om hur mannen ska överge sin fader och sin moder ”och de skola vara ett kött”, över evangeliets återgivande av Jesu förkunnelse om äktenskapet, där samma ord ur 1 Mosebok kommer tillbaka om de två som skola bli ett kött, och till Paulus mäktiga förkunnelse i Efesierbrevets femte kapitel, där samma ord återklingar och förknippas med den djupsinniga utläggningen av kyrkans enhet med sin Herre, är det enheten, som står i centrum (Rohde, 1958, s. 24).

Med bakgrund i detta menade hon att det var ett brott mot skapelseordningen när kvinnor drev kvinnosak och män manssak. Förr var samarbetet mellan män och kvinnor simpelt och lätt att uttyda, när kvinnans arbete var i hemmet. Men från och med att kvinnor i det övriga samhället likställdes med män och fått möjlighet att arbeta på flera plan så framstod kyrkan som splittrad när den sade nej till detta. Kyrkan vittnade då inte om helhet och gemenskap utan om olikhet som gick att uppfattas som olikhet i människovärde.

Magda Wollter diskuterade kallelsen som argument för att få bli präst. Hon menade att det var komplext. Vissa ansåg att kallelsen avgjorde frågan då Gud hade talat och att människan då borde tåga. Här kunde det finnas både psykologiska och andra felkällor, menade hon. Andra menade att det var en mänsklig rättighet att själv välja sitt arbete. Kyrkans norm är Guds ord och traditionen. Den sakliga granskningen, vilken hon menade var att hitta Bibelns samlade ståndpunkt och inte endast lösa citat, visade att Bibeln inte önskade kvinnliga präster. I en tid av individualism blir då bibelns ord ställd mot sin privata upplevelse/kallelse. Hon argumenterade även att man hade svårt att tänka sig en kallelse till en viss tjänst såsom kyrkoherde. Kallelsen, menade hon, måste handla om att tjäna i kyrkan med de gåvor och krafter man har fått från Gud. Detta var det mest bibliska ansåg hon. Förr handlade kallelsen till kyrkotjänst endast om prästtjänsten. Hon menade att den nya synen, vilket frikyrkan redan hade förstått, var att det fanns många olika tjänster i kyrkan och därför även fanns utrymme för kvinnorna att tjäna kyrkan. Enligt denna syn behövde ingen som kände sig kallad känna sig kränkt, menade hon (Wollter, 1958).

Margit Sahlin valde att skjuta upp sin prästvigning vilket redaktionen skrev om. I denna artikel vittnade hon om svårigheten som fanns trots att beslutet hade fattats. Hon menade att hennes arbete som församlingssekreterare i Diakonistyrelsen och ledarroll i det kyrkliga kvinnorådet tog mycket tid. Hon kände att hon var människor till tjänst och hjälp i S.ta Katharinastiftelsen, vilket var hennes fokus. Hon kände att hon hade ett speciellt ansvar och ville inte bidra till splittring inom kyrkan eller försvåra dess arbetsförhållanden. Sahlin var

tillsammans med Yngve Brilioth representant för Svenska kyrkan i kyrkornas världsråds centralkommitté. Att kvinnliga präster skulle försvåra det ekumeniska arbetet var en av invändningarna under debatten, vilket hon inte ville bidra till. Hon ville förtydliga att hon fortfarande var positivt inställd, och att hon hade en önskan om att skiljaktigheterna i grundsynsfrågorna skulle kunna jämkas samman. Hon berättade även att hon den senaste tiden hade funderat mycket över vad trohet mot Guds ord i vår tid innebar och att resultatet av detta skulle presenteras i hennes kommande bok ”Ordets tjänst i en förändrad värld” (Ström, 1959).

Delslutsats Vår kyrka:

Vår kyrka hade ingen tydlig ståndpunkt i frågan, utan hade representanter från båda håll. Magda Wollter som själv var emot kvinnliga präster både nämns och hade själv blivit tillfrågad av redaktionen att skriva om kallelse-begreppet. Således fanns ingen kvinnlig linje representerad i denna tidskrift. Vi ser exempel på att de män som skriver i frågan nämner texter skrivna av kvinnor, såsom exempelvis Margit Sahlin och Kerstin Anér, och utgår från dessa i sin argumentation. Det finns många fler olika infallsvinklar i frågan om kvinnliga präster i denna tidskrift än i andra, exempelvis lyfts diakonins otydlighet och de medicinska skillnaderna.

3.0 Resultat

Hur är kvinnor representerade inom respektive materielgrupp?

I kyrkomötet 1957 var få kvinnor representerade, endast två stycken. Detta i relation till hur många män som fanns representerade. I kyrkomötet 1957 var en kvinna för kvinnliga präster och den andra emot men för den kvinnliga tjänsten. En stor förändring skedde dock fram till kyrkomötet 1958, då antalet kvinnor ökade markant. Majoriteten av kvinnorna som höll anföranden under kyrkomötet 1958 var tydligt för kvinnliga präster. I *Svensk pastoraltidskrift* fanns kvinnor representerade i frågan, men ingen argumenterade för kvinnliga präster, snarare argumenterade man för den särskilda kvinnliga tjänsten. Tidskriften introducerade prästfruspaltens samma år som tidskriften startade, vilket kan ses som ett försök att framhäva kvinnorna och bejaka deras arbete i församlingen. I *Vår kyrka* hade kvinnor ungefär lika stort utrymme som männen. Redaktionen bestod av både män och kvinnor och hade till synes en öppen inställning till kvinnliga präster. *Vår kyrka* var den tidskrift av de tydligt kyrkliga där kvinnor hade mest utrymme. I *Svensk kyrkotidning* hade kvinnorna knappt något utrymme. Dock var man inte, som tidskrift, uttryckligen emot kvinnliga präster. Det skrevs både för och emot, dock endast av män. De kvinnliga röster som finns med är de som är citerade av män

och rör sig om bland annat böcker skrivna av kvinnor i frågan. Tidskriftens redaktion valde även att publicera remisskrivelser som gjordes från kvinnovärlden inför kyrkomötet.

Tidskriften *Hertha* var till för och skapad av kvinnor så därför fanns det där, av källorna ovan, mest utrymme för kvinnor att skriva i frågan. Majoriteten som skrev inom området var för kvinnliga präster. *Hertha* som var en del av Fredrika-Bremer-Förbundet var till synes för kvinnliga präster och man var också aktiv i debatten, bland annat genom skrivelserna. Ett annat tecken på deras positiva inställning till kvinnliga präster är att Eva-Gun Junkers anförande publicerades i *Hertha* 1957, men det gjorde inte ledamot Wohlfarts. Många namn återkommer i tidskriften, såsom Margit Sahlin och Ester Lutteman.

Skillnaden i de olika källorna är att det i kyrkomötet redan fanns en tydlig debatt med givna argument, varpå man var tvungen att vara saklig och bemöta de argument som var uppe på bordet. I *Hertha* fanns utrymme för att gå in mer djupt på män och kvinnors ställning i samhället och inom kyrkan och hur detta påverkade denna fråga, exempelvis den artikelserie som tidskriften hade där man redogjorde för kvinnans ställning i olika samfund. Man kunde även ha en något hårdare kritisk ton mot motståndarna och kyrkomötesledamöterna än vad man kunde i själva kyrkomötet, exempelvis Barbro Alving som skrev att Ester Lutteman framstod mer som en präst än ledamöterna och biskoparna själva, och Kerstin Anér som kallade argumenten i kyrkomötesdebatten för tafatta och ytliga. Lutteman själv ansåg att det handlade om kvinnoförakt och att kyrkan var på väg att strida mot det lutherska och gå mot romersk-kyrkliga idéer. Samtidigt fanns också yttranden om att kvinnliga präster inte var någon självklarhet bara för att beslutet var fattat, och att man var rädd för att skapa den splittring som det talats så mycket om i debatterna. Även i *Vår kyrka* fanns utrymme för mer genomgående inlägg i debatten, exempelvis dr Holmström som redogör för skillnaden mellan män och kvinnor på ett biologiskt plan. Kvinnornas utrymme i de olika källorna verkar resultera i inläggens olika karaktär, där man kan se att inläggen i *Hertha* och *Vår kyrka* är mer lika varandra till karaktären.

Vilka argument framför kvinnorna?

Det fanns olika föreställningar kring vad frågan om kvinnliga präster handlade om. Vissa menade att det handlade om jämlikhet, vissa ville absolut inte att det skulle klassas som en kvinnosaksfråga, och andra menade att det var en demokratisk fråga eller en teologisk fråga. Detta påverkade argumenteringen. Vissa verkade uppleva att detta var en fråga endast för teologer och präster, och hävdade då att detta även var en fråga för det vanliga kyrkfolket och lekmännen. Risken och oron för att det skulle bli en prästkyrka var stor. En stor fråga var

huruvida bibelorden är för evigt bindande, och då med särskilt fokus på Paulus ord om att kvinnan ska tiga i församlingen samt Jesu apostlaval. På ja-sidan menade man att Paulus som författare måste ses i sin kontext. Någon menade att den kvinnosyn som rådde i kyrkan härstammade från det gamla testamentet då kvinnor inte ansågs vara myndiga. På samma sätt menade man att oavsett om Jesus stod över sin tids konventioner så behövde han grunda sin församling inom ramen för de sociala förhållandena som rådde. Här presenteras också en teologisk, exegetisk tolkning av att Junias i bibeln skulle kunna ses som en kvinnlig apostel. De som fokuserade på frågan som teologisk art argumenterade om att det inte var förkunnandet som var problemet för nejsägarna, det var att kvinnorna skulle förvalta sakramenten som ansågs vara problematiskt. Man var kritisk mot föreställningen att prästen representerade Kristus och därför behövde vara av manligt kön. Man bemötte argumentet om oro i församlingarna med att det egentligen bara handlade om prästernas oro, och att majoriteten av församlingarna var för kvinnliga präster, med referens till remissvaren. Här fanns även argumentet att själva propositionen från Kungl. Maj:ts kunde ses som en begäran från de kristna medborgarna i Sverige om att få kvinnliga präster. Den splittring som skulle kunna ske i kyrkan om man inrättade kvinnliga präster besvarade man med att en lika stor, om inte större, splittring kunde ske om man inte inrättade kvinnliga präster. Att det redan fanns vissa länder där kvinnliga präster fanns och fungerade bra utan att varken utmana kyrkan som sådan eller ekumeniken tog flertalet upp. Det hade hävdats från manligt håll att man med hänsyn till kvinnans bästa ville bespara henne den kris som skulle ske när hon insåg att hennes ämbete stred mot Guds ord, varpå någon vittnade om att det fanns kvinnliga prästen i andra länder och som inte alls uppfattat att deras ämbete stred mot Guds ord. Ett ofta förekommande argument var att behovet av kvinnliga präster fanns, främst bland unga och kvinnor. Man pekade på att vissa kvinnliga erfarenheter endast kunde förstås av en annan kvinna i en själavårdssituation. Man utmanade också den rådande bilden av både Jesus och Gud när man argumenterade för att Jesus handlingar egentligen kunde ses som typiskt moderliga, och ställde sig frågan om ”Gud är en karl”. I debatten fanns hela tiden den särskilda kvinnliga tjänsten i periferin, vilken man också debatterade om. Vissa kvinnor i materialet hade hellre sett denna tjänst inrättas, någon pekade på att diakonin redan fanns som alternativ för kvinnor. De som hellre ville att kvinnan skulle få tillgång till prästämbetet ansåg att den särskilda tjänsten skulle separera ord och sakrament vilket skulle strida mot den lutherska läran.

Går det att generellt i materialet urskilja ”en kvinnlig linje” och på vilket sätt kan man urskilja den?

Den kvinnliga linjen som går att urskilja är att samtliga kvinnor är för att kvinnor kan arbeta i församling. I frågan om kvinnliga präster ställde man sig dock olika. Det fanns exempelvis de som hellre hade sett ett särskilt kvinnligt ämbete. Vilka argument som man använde sig av berodde på vilken syn man hade på frågan, dvs ifall den var av teologisk, demokratisk/politisk eller kvinnosaklig art. Utifrån det material som här undersökts var majoriteten för kvinnliga präster.

Sker någon förändring över tid i respektive materielgrupp och/eller i debatten som helhet?

Samtliga tidskrifter är i sig själva relativt jämna under åren 1957–1958 vad gäller representationen av kvinnor. År 1959 falnade debatten naturligt men det skrevs fortfarande om beslutet och det fanns de som ansåg att frågan ännu inte var klar och att det fortfarande skulle dröja tills en kvinna skulle vigas till präst. I kyrkomötet skedde en stor förändring mellan 1957 och 1958 då antalet kvinnliga ledamöter ökade från två kvinnor 1957 till tolv kvinnor 1958.

4.0 Sammanfattning och slutreflektion

Jag har forskat om kvinnors röster i debatten om kvinnliga präster under åren 1957–1959. Detta har gjorts utifrån materialet bestående av tidskrifterna *Svensk kyrkotidning*, *Svensk pastoraltidskrift*, *Vår kyrka*, *Herta* samt Kyrkomötet. Dessa år var debatten intensiv då beslutet om kvinnans tillträde till prästerlig tjänst röstades igenom 1958. Mina frågeställningar var hur kvinnorna är representerade inom respektive materielgrupp, vilka argument kvinnorna framförde, om det i materialet går att urskilja en kvinnlig linje och på vilket sätt man kan urskilja den samt om det sker någon förändring i respektive materielgrupp och/eller i debatten som helhet. Kvinnorna hade som mest utrymme i tidskriften *Hertha* och *Vår kyrka*, dessa två källor presenterade också en mer mångsidig bild av frågan och hade andra inslag än teologiska. Kvinnornas representation i tidskrifterna är relativt stabila under åren 1957–1959, om än på olika sätt. I kyrkomötet ökade deltagandet med två kvinnor till tolv från år 1957 till 1958. Den kvinnliga linje i materialet som helhet vilken går att urskilja är att ingen kvinna var emot att kvinnor skulle arbeta i församlingarna, däremot var vissa mer för den tilltänkta särskilda kvinnliga tjänsten än prästämbetet. Det fanns också olika åsikter om av vilken karaktär frågan om kvinnliga präster var, dvs om den var av politisk, teologisk eller av kvinnosaklig/jämställdhetskaraktär. Några av de mest framträdande argumenten för kvinnliga

präster var att Jesu apostlaval och Paulus ord om kvinnans ställning i församlingen måste ses utifrån sin historiska kontext och inte som för evigt gällande ord. Några visade på att det i andra länder redan fanns kvinnliga präster och att det fungerade utan att störa vare sig församlingsliv eller ekumeniska samarbeten. Argument förekom om att Svenska kyrkan var på väg att bli romersk-katolsk och några presenterade ett lutherskt synsätt på frågan, vilket torde möjliggöra kvinnliga präster. Många argumenterade emot den oro i församlingarna och kyrkliga splittring som det från nej-sidan hade varnats för, om utfallet skulle bli ja till kvinnliga präster. De menade att det egentligen handlade om manliga prästers oro, inte församlingarnas och folkets, och att en splittring lika väl kunde ske om kyrkomötet röstade nej till kvinnliga präster. Nya forskningsfrågor som aktualiseras är bland annat på vilket sätt mötena med kvinnor från andra nordiska länder var viktiga och på vilket sätt de påverkade varandra? Det hade även varit intressant att göra kvalitativa forskningar kring de mest framträdande kvinnorna i denna debatt. Hur har åsikternas utvecklats bland kvinnor och kvinnliga teologer sedan beslutet fattades? Vad hände med de som egentligen hade hoppats på en särskild kvinnlig tjänst? På vilket sätt är det faktum att man är kvinna fortfarande en del av brottningen med sin kallelse till att bli präst? Hur har denna utveckling sett ut? På vilka grunder vilar åsikten idag om att kvinnliga präster är fel? Vilket ansvar har institutioner och biskopar i denna fråga?

Det är slående hur denna debatt präglats av män, vilket har gjort det extra intressant att fokusera på de kvinnliga rösterna i debatten. En debatt som inte är över i Svenska kyrkan än. För det kan tänkas, att kvinnliga präster idag är en självklarhet i vår kyrka. Men finns det inte en naivitet i den föreställningen? Bilden av manligt och kvinnligt och hur det påverkar arbetet i församlingarna är mig veterligen i högsta grad närvarande. Jag behövde avgränsa denna uppsats till det material som här presenterats, men det finns mer att hämta och lära om denna historiskt viktiga fråga. Under processen med denna uppsats har en rad andra frågeställningar uppkommit som kan generera nya forskningsfrågor. Exempelvis vore det intressant att få en större överblick över hur mötena med kvinnor från de andra nordiska länderna påverkade debatten. Vilket utbyte hade de av varandra? Det hade varit ett bidrag till forskningen att göra kvalitativa studier av de mest framträdande kvinnorna som framkommit i denna debatt. Det skulle även vara av vikt att se på utvecklingen hos kvinnor och kvinnliga teologer i denna fråga. Hur utvecklades uppfattningen hos de kvinnor som hellre hade sett att resultatet blivit en särskild kvinnlig tjänst? Hur lång tid har det faktum att man är kvinna, trots Svenska kyrkans beslut, varit en del av brottningen i en personlig kallelse till prästämbetet? Hur har

det varit att möta kvinnoprästmotstånd genom tiderna, och hur är det idag? Det leder även till frågan om hur det kommer sig att så många unga män delar åsikterna och använder sig av argumenten mot kvinnliga präster som förekom så frekvent under början och mitten på 1900-talet, är det ett resultat av en (kyrklig) fostran med dessa typer av åsikter och teologiska hållningar, eller kan det bero på vissa teologiska institutioners vinkling i utbildningen, exempelvis i val av kurslitteratur? Jag har fokuserat på den offentliga debatten, men det finns garanterat mängder med kvinnliga erfarenheter av möten med åsikter och argument som skett i det fördolda, erfarenheter som behövs berättas om.

5.0 Referenser

- Allmänna Kyrkomötets Protokoll. (1957 - Nr 5).
- Allmänna Kyrkomötets Protokoll. (1958 - Nr 4).
- Alving, B. (november 1957 - nr 5). Intet argument kunde vara starkare... (M. Boëthius, Red.) *Hertha*, s. 10.
- Anér, K. (1957). Är Gud en karl? (M. Boëthius, Red.) *Hertha*, ss. 17-18, 3.
- Anér, K. (den 5 september 1957). Öppet brev till kyrkomötet. (I. Ström, Red.) *Vår Kyrka*, ss. 4, 20.
- Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll. (1957). Sverige.
- Bihang Allmänna Kyrkomötets Protokoll. (1958). *Allmänna kyrkomötets protokoll med bihang*, (ss. Nr 2 s. 1-30).
- Boëthius, M. (Red.). (1957). I anledning av kyrkomötets beslut.. *Hertha*, s. 29.
- Boëthius, M. (Red.). (1957). Inga kyrkomöten kan göra om intet Guds kallelse till oss! *Hertha*, s. 28.
- Boëthius, M. (1959). Katharinastiftelsen i eget hus. *Hertha*, ss. 10-12, 9.
- Boëthius, M. (1959). Även teologien behöver kvinnorna. *Hertha*, s. 17.
- Camén, U.-B. (maj 1957 - nr 3). Kvinnan och svenska kyrkan - en själavårdsfråga. (M. Boëthius, Red.) *Hertha*, ss. 13-16 och 33.
- Dörren öppnades. (1958). *Hertha*, s. 15.
- Ewerlöf, E. (november 1957 - nr 5). Har kyrkan råd? (M. Boëthius, Red.) *Hertha*, ss. 11-12.
- Ewerlöf, E., & Berg von Linde, S. (1958). Till biskopsmötet. *Hertha*, s. 13.
- Fogelklou, E. (1956 - nr 4). Låt skapelsen få sin frihet. (K. Andersson, Red.) *Hertha*, ss. 11-13.
- Folkpartiets kvinnoförbund, F.-B.-F. F. (november 1957 - nr 5). Till 1957 års kyrkomöte. (M. Boëthius, Red.) *Hertha*, ss. 7-8.
- Forsberg, V. (1957). Behövs vi inte snart? *Vår Kyrka*, ss. 12, 17.
- Hambraeus, A. (den 29 augusti 1957). "Om kvinnliga präster". *Svensk Kyrkotidning*, s. 540.

- Hedenström, G. (1957). Manligt och kvinnligt. *Vår Kyrka*, ss. 12, 23.
- Hermelin-Bengtsson, E. (den 20 augusti 1959). Prästfruspalten - 'Vi vanliga kvinnor'. *Svensk Pastoraltidskrift - Nr 33-34*, ss. 16-19.
- Holte, R. (den 3 september 1959). Kvinnligt ämbete på biblisk grund. *Svensk Pastoraltidskrift - nr 35*, ss. 3-5.
- Härnösandskretsen. (1958). *Hertha*, s. 13.
- Högbom, G. (1958). Kvinnouppfattningen och kulturarvet. *Hertha*, ss. 18-19, 31.
- Inte våga vinna. (1959). *Hertha*, ss. 1, 5.
- Josefson, R., & Svantesson, A. (Red.). (den 8 maj 1958). Svar på frågor. *Svensk Kyrkotidning*, 19, 291.
- Junker, E.-G. (1957). Eva-Gun Junkers inlägg i debatten. (M. Boëthius, Red.) *Hertha*, ss. 26-27.
- Junker, E.-G. (1958). Kvinnan mitt i teologien. *Hertha*, ss. 4, 6, 24, 29.
- Junker, E.-G., Jönsson, L., & Tamm-Götlind, M. (1958). Efter kyrkomötet. *Hertha*, ss. 20-22, 27, 33.
- Kvinnliga präster. (1958). *Hertha*, ss. 27-28.
- Levenskog, Y. (2009). *Den långa vägen - Diakonifrågorna i kyrkomötet 1938-1999*. Skara: Skara stiftshistoriska sällskap.
- Lutteman, E. (september 1957 - nr 4). Varför får ej kvinnan bli präst i vår kyrka? (M. Boëthius, Red.) *Hertha*, ss. 6-8 och 24.
- Lutteman, E. (november 1957 - nr 5). Mitt trohetskrav mot kvinnorörelsen fordrar att jag nu ställer mig utanför det kyrkliga staketet. (M. Boëthius, Red.) *Hertha*, ss. 15-17.
- Persson, I. (den 5 september 1957). Var ligger felet? (I. Ström, Red.) *Vår Kyrka*, s. 4.
- Redaktionen. (den 10 oktober 1957). Ett uttalande av Kyrkliga kvinnorådet. (R. Josefson, Red.) *Svensk kyrkotidning*, s. 651.
- Redaktionen. (1959). Anmälan. *Svensk Pastoraltidskrift - Provnummer*, s. 1.
- Rohde, B. (1958). Likvärd-likställd-olik? *Vår Kyrka*, ss. 10, 21, 24-25.
- Sahlin, H. (den 22 oktober 1959). En kvinnlig apostel i N. T. (A. Svantesson, Red.) *Svensk kyrkotidning*, ss. 655-666.
- Ström, I. (1957). Debatten om kvinnliga präster. *Vår Kyrka*, s. 4.
- Ström, I. (Red.). (den 22 januari 1959). Min prästvigning får vänta. *Vår Kyrka*, ss. 12, 22.
- Strömmerstedt, M. (1957). Är mannen kvinnans huvud? *Vår Kyrka*, ss. 6,17-20.
- Strömmerstedt, M. (1958). Hur finna det förlösande ordet? *Vår Kyrka*, ss. 10-11, 20.
- Thunberg, L. (den 6 juni 1957). "Nej - men ja!". *Svensk Kyrkotidning*, s. 354.
- Till 1958 års kyrkomöte. (1958). *Hertha*, s. 3.
- Toijer-Nilsson, Y. (1959). Biskopen som var kvinnoaksman. *Hertha*, ss. 21-23, 48.
- Tottie, B. (den 22 augusti 1957). Skall vi ha kvinnliga präster? (I. Ström, Red.) *Vår Kyrka*, ss. 12-13, 22.

Tottie, B. (den 29 oktober 1959). Ny kvinnlig tjänst – ett experiment. *Svensk Pastoraltidskrift - nr 43*, s. 7.

Vallqvist, G. (1956 - nr 2). Kvinnan i den katolska kyrkan. (K. Andersson, Red.) *Hertha*, ss. 16-18.

Westman-Berg, K. (1958). Kvinnan, samhället, kyrkan. *Hertha*, ss. 6-7, 32.

Wollter, M. (1958). Kallar Gud kvinnor? *Vår Kyrka*, ss. 6, 20.